

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Mika Salmela

Turvallisuus ammatillisessa oppilaitok- sessa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Insinööri (YAMK)

Älykäs teollisuus

Insinöörityö

17.5.2021

Tekijä Otsikko	Mika Salmela Turvallisuus ammatillisessa oppilaitoksessa
Sivumäärä Aika	45 sivua + 2 liitettä 17.5.2021
Tutkinto	Insinööri YAMK
Tutkinto-ohjelma	Älykäs teollisuus
Ammatillinen pääaine	
Ohjaajat	Rehtori Annele Ranta Yliopettaja Jarno Varteva Lehtori Tuomo Heikkinen
Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan mitä on turvallisuusjohtaminen ja riskienhallinta yleisesti oppilaitoksen näkökulmasta sekä miten oppilaitoksen turvallisuusjohtamista tulisi kehittää niin, että se olisi hyvin koordinoitua ja ohjattua. Tässä opinnäytetyössä luodaan oppilaitoksen turvallisuutta edistävät turvallisuustasot, joiden tavoitteena on oppilaitosten turvallisuustyön kehittäminen kohti omatoimista ja ennakkoivaa suuntaa. Lisäämällä turvallisuusosaamista ja toimivan tasojärjestelmän avulla pyritään kehittämään oppilaitoksen turvallisuuskulttuuria. Samalla turvallisuustasot antavat oppilaitokselle hyvän pohjan oma-avontaan. Tässä opinnäytetyössä perehdytään myös tarkemmin turvallisuustasojen taustalla vaikuttavaan turvallisuuskulttuuriin ja kehityksen, turvallisuuden arvioinnin näkökulmasta. Opiskelijoiden erilaiset kansalaisuudet, lähtökohdat ja kulttuuritaustat tekevät haasteelliseksi turvallisen oppilaitosympäristön varmistamisen. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli myös laatia selkeät turvallisuus-, pelastus- ja kriisinhallintasuunnitelmat Pälkäneentie 20 henkilökunnalle. Nämä ohjeet ovat opinnäytetyön liitteinä 1 ja 2. Jotta nämä suunnitelmat olisivat helpommin lähestyttävää, lähestytään opinnäytetyössä turvallisuuskäsitettä perusteellisemmin, avaten mahdollisimman laajasti turvallisuuden kokonaiskuvaa.	
Avainsanat	Turvallisuusjohtaminen, riskienhallinta, turvallisuus- ja pelastussuunnitelma, kriisinhallintasuunnitelma, turvallisuustasot

Author Title Number of Pages Date	Mika Salmela Security in vocational school 45 pages + 2 appendices 17 May 2021
Degree	Master of Engineering
Degree Programme	Intelligent Industrial Solutions
Professional Major	
Instructors	Annele Ranta, Principal Jarno Varteva, Principal Lecturer Tuomo Heikkinen, Lecturer
The purpose of this thesis is to examine what is safety management and risk control in general from the standpoint of a learning institution. It also examines possible ways of improving safety management in a way that makes it well coordinated and controlled. This thesis establishes safety levels that improve the general safety of a learning institution and that aim to refine the institution's safety work into a more self-acting and proactive direction. By adding more safety knowledge and having a functional level, system helps in improving the safety culture of a learning institution. At the same time, safety levels give the institution a good basis for self-control. This thesis also takes a closer look at the underlying safety culture and progress affecting the safety levels from the standpoint of safety assessment. The different nationalities, starting points and cultural backgrounds of students make it challenging to ensure a safe learning environment. One objective of this thesis was to create a clear set of instructions for safety, rescue and crisis control for the employees of Pälkäneentie 20. These instructions are attached as appendices 1 and 2. In order for these instructions to be more approachable, the thesis takes a deeper look at the concept of safety, expanding the general view of safety as much as possible.	
Keywords	Safety management, risk management, safety, rescue and crisis control, safety levels

Sisällys

Lyhenteet

1 Johdanto	1
1.1 Stadin ammatti- ja aikuisopisto	1
1.2 Tavoitteet	2
1.3 Tutkimuskysymykset sekä niiden arviointi ja mittaaminen	3
1.4 Tutkimusmenetelmät	5
2 Opinnäytetyön viitekehys	7
2.1 Johtamisen käsite	7
2.2 Organisaatiokulttuurin käsite	8
2.3 Turvallisuuden ja kokonaisturvallisuuden käsitteet ja mallit	9
2.3.1 Maslown tarvehierarkia	12
2.3.2 Elinkeinoelämän yritysturvallisuus -malli	13
2.3.3 Kokonaisturvallisuuden malli	15
2.3.4 Kokonaisturvallisuuden strateginen suunnittelu	16
2.3.5 Turvallisuusjohtaminen ja riskienhallinta	18
2.4 Oppilaitos ja oppilaitosturvallisuus	21
2.4.1 Oppilaitoksen organisaatiotasoiset turvallisuusvaatimukset	22
2.5 Oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen ja kokonaisturvallisuus	23
2.5.1 Turvallisuuden toimijat	23
2.5.2 Organisaatiokulttuuri	24
2.5.3 Organisaation ja strategian vaikutus kulttuuriin	28
2.6 Opetuksen järjestäjän vastuut ja velvollisuudet	28
2.6.1 Opetustoimen näkökulmat	29
2.7 Oppimisympäristöt	29
2.7.1 Fyysinen oppimisympäristö	30
2.7.2 Psyykinen turvallisuus	31
2.7.3 Sosiaalinen turvallisuus	33
2.7.4 Pedagoginen turvallisuus	35
2.8 Turvallisuustyö on jatkuvaa parantamista	36

3	Turvallisuusosaaminen oppilaitoksessa	37
3.1	Turvallisuusosaaminen	37
3.2	Turvallisuuskulttuuri ja turvallisuusjohtaminen	37
4	Turvallisuustasot	39
4.1	Taso 1	41
4.2	Taso 2	41
4.3	Taso 3	42
4.4	Taso 4	42
5	Päätelmät	43
	Lähteet	46
	Liitteet	
	Liite 1. Turvallisuus- ja pelastussuunnitelma	
	Liite 2. Kriisisuunnitelma	
	Kuviot	
	Kuvio 1 Management ja Leadership johtamisen eroavaisuudet	8
	Kuvio 2 Maslown tarvehierarkia	12
	Kuvio 3 Maslown laajennettu tarvehierarkia	12
	Kuvio 4 Elinkeinoelämän keskusliiton yritysturvallisuuden malli	14
	Kuvio 5 Turvallisuustasot	40
	Taulukot	
	Taulukko 1 Management ja Leadership johtamisen eroavaisuudet	8
	Taulukko 2 Riskinkartoitustaulukko 1	19
	Taulukko 3 Riskinkartoitustaulukko 2	20

1 Johdanto

Oppilaitosten turvallisuustilanne on saanut viime vuosina paljon negatiivista huomiota. Muutamien viime vuosien aikana tapahtuneiden kouluväkivaltatapauksen myötä on alettu kiinnittää huomiota entistä enemmän oppilaitosten turvallisuuteen. Nämä ääri-ilmiöt ovat saaneet paljon huomiota eri medioissa, mutta turvallisuus on kuitenkin joukko arkipäiväisiä pienempiä tekoja. Paras tapa vastata muuttuneeseen turvallisuustilanteeseen, ympäristöön ja sen mukanaan tuomiin turvallisuustarpeisiin on turvallisuustekijöiden ennakointi. Ohjeita ja erilaisia vaatimuksia on paljon ja oppilaitoksille on asetettu kovat paineet edistää turvallisuutta. Lainsäädännön vaatimukset täyttämällä saavutetaan minimitaso, mutta turvallisuuteen ja turvallisuustarpeeseen ennakoimalla työtä on tehtävä huomattavasti enemmän.

Opinnäytetyötäni valmistellessani sekä perehtyessäni erilaisiin ohjeisiin, suunnitelmiin ja vaatimuksiin huomasin, että oppilaitosten turvallisuustyössä auttaisivat turvallisuustasot, joihin on määritelty turvallisuutta myönteisesti kehittäviä suunnitelmia, harjoitteita ja muita toimenpiteitä. Pelkkä tiedon kokoaminen ei kuitenkaan ole toimivin tapa kehittää oppilaitosturvallisuutta, niinpä ajatusta jalostamalla syntyivät turvallisuustasot.

Tässä opinnäytetyössä perehdytään tarkemmin turvallisuustasojen taustalla vaikuttavaan turvallisuuskulttuuriin ja kehityksen, turvallisuuden arvioinnin näkökulmasta. Edellisten lisäksi esitellään turvallisuustasojen idea, sekä tavoitteet kuvauksineen. Turvallisuustasojen jatkokehitys ja valvonta jäävät kuitenkin oppilaitoksen omalle vastuulle.

1.1 Stadin ammatti- ja aikuisopisto

Stadin ammatti- ja aikuisopisto on suurin ammatillinen oppilaitos Suomessa. Stadin ammatti- ja aikuisopistossa on noin 17 000 opiskelijaa, jotka opiskelevat yli 50 eri ammattiin. Oppilaitos toimii Helsingissä 14 eri toimipaikassa. Koulutuksenjärjestäjänä on Helsingin kaupunki. Stadin ammatti- ja aikuisopistossa henkilöstöä on noin 1 000 henkilöä. Oppilaitoksessa järjestetään toisen asteen ammatillista peruskoulutusta (perus-, ammatti- ja

erikoisammattitutkintoja), ammatillista täydennyskoulutusta ja oppisopimuskoulutusta sekä nivelvaiheen koulutusta.

Stadin ammattiopiston palvelut laajentuivat keväällä 2016 tarjoamaan kuntoutus-, koulutus- ja työllistymispalveluita Stadin osaamiskeskuksesta aikuisille maahanmuuttajille. [1] Opiskelijoiden erilaiset kansalaisuudet, lähtökohdat ja kulttuuritaustat tekevät haasteelliseksi turvallisen oppilaitosympäristön varmistamisen. Elokuussa 2018 Stadin ammatti- ja aikuisopisto jakaantui viiteen eri kampukseen.

Tämä opinnäytetyö rajataan koskemaan kampusta 1, joka koostuu kahdesta rakennuksesta Teollisuuskatu 23 ja Pälkäneentie 20 / Elimäenkatu 21. Kampus 1:llä työskentelee noin 220 henkilökunnan jäsentä ja 900 - 1400 opiskelijaa. Koska Stadin ammatti- ja aikuisopiston kampuksella 1 toimitaan fyysisesti toisistaan erillään olevissa rakennuksissa, turvallisuudesta vastaavat useat eri henkilöt. Tilannetta ei helpota se, että Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Stadin ammatti- ja aikuisopiston johtoryhmä sekä erilaiset asiantuntijaryhmät laativat omia lisäohjeitaan. Nämä edellä mainitut ryhmät tuottavat turvallisuusohjeita omiin tarpeisiinsa, joten ohjeisiin saattaa tulla vaikeaselkoisuutta, ristiriitaisuuksia ja käytäntöeroja. Koska opiskelijat ja henkilökunta liikkuvat rakennusten välillä, on järkevää samankaltaistaa sekä yhtenäistää ohjeita ja käytäntöjä kampuksen eri rakennuksissa.

Tässä opinnäytetyössä laaditaan turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat ja ohjeet Pälkäneentie 20 käyttöön, josta ne on helppo laajentaa myöhemmin koskemaan myös Teollisuuskatu 23:n toimipistettä.

1.2 Tavoitteet

Tässä kehitysprojektissa tarkastellaan mitä turvallisuusjohtaminen ja riskienhallinta ovat yleisesti oppilaitoksen näkökulmasta sekä miten oppilaitoksen turvallisuusjohtamista tulisi kehittää niin, että se olisi hyvin koordinoitua ja ohjattua. Kehitysprojektissa pureudutaan myös oppilaitosympäristön riskienhallintaan ja sen haasteisiin sekä etsitään vas-

tausta kysymykseen: kuinka luoda riskienhallinnalle ohjaava rooli varautumisessa? Lisäksi tarkastellaan yhteistoimintaa sekä henkilöstön sitouttamista suunnittelemaan ja toteuttamaan turvallisuustyötä. Tässä työssä kehitettävä turvallisuustasojen malli helpottaa tavoitteiden asettamista sekä seuranta.

Tämän kehitysprojektin tavoitteena on myös laatia selkeät turvallisuus-, pelastus- ja kriisinhallintasuunnitelmat Pälkäneentie 20 henkilökunnalle. Jotta nämä suunnitelmat olisivat helpommin hyödynnettäviä, lähestytään turvallisuuskäsitettä perusteellisemmin ja avaten mahdollisimman laajasti turvallisuuden kokonaisuutta. Lisäksi myös erilaisia vastuita velvollisuuksia ja oikeuksia on käsiteltävä tässä aiheyhteydessä. Tarkastelussa on myös haasteet turvallisuusjohtamisessa: Kuinka muodostetaan oppilaitokseen toimiva turvallisuuskulttuuri, niin että johto ja henkilöstö saadaan sitoutettua turvallisuustyöhön ja että turvallisuustyö muotoillaan osaksi arjen rutiineja?

1.3 Tutkimuskysymykset sekä niiden arviointi ja mittaaminen

Jokaisessa oppilaitoksessa tulisi turvallisuudesta vastaavien henkilöiden esittää vähintään seuraavat kysymykset:

- Mikä on turvallisuuden taso tällä hetkellä?
- Miten saavutetaan haluttu turvallisuuden taso?
- Miten ylläpidetään mahdollisimman korkea turvallisuuden taso?

Nämä kysymykset ovat myös tämän kehitysprojektin tutkimuskysymyksiä ja nämä kysymykset ovat keskeisiä, mikäli halutaan saavuttaa kehitystä turvallisuusasioissa.

Turvallisuutta mitataan usein jälkikäteen ei-toivottujen tapahtumien esiintymisen perusteella, esimerkiksi tapaturma- ja onnettomuustilastoina. Turvallisuuden kehittämisen kannalta turvallisuuden tason heikkeneminen olisi mahdollista havaita erilaisten ennakoivien mittareiden avulla jo ennen ei-toivottua tapahtumaa. Jotta turvallisuustasoja on mahdollista arvioida, niin turvallisuudelle asetetut päämäärät täytyy kuitenkin määritellä konkreettisiksi tavoitteiksi, joille asetetaan seurattavat mittarit.

Henttosen mukaan hyviä tutkimuskysymyksiä kysymyksiä voidaan muodostaa [2, s. 7] myös:

- Päämäärien ja tavoitteiden purkamisesta mitattaviksi ja seurattaviksi asioiksi?
- Mittareiden kattavuudesta ja soveltuvuudesta arvioimaan turvallisuuden johtamisjärjestelmien toimivuutta?
- Turvallisuussuorituskyvyn seurannasta?
- Onnettomuuksia, tapaturmien ja läheltä piti -tapauksia tutkinnasta, tilastoinnista ja seurannasta?
- Mittareiden määrästä ja soveltuvuudesta turvallisuuden mittaamiseen?

Vahingon tai onnettomuuden sattuessa pyritään niille löytämään syitä teknisistä virheistä, vallitsevista ja myötävaikuttavista olosuhteista sekä ihmisten käyttäytymisestä. Näiden löydettyjen syiden perusteella on käynnistetty torjuntatoimina erilaisia teknisiä parannuksia. Lisäksi myös työtapoja koskevia sääntöjä ja määräyksiä on muutettu. Tämä on reaktiivinen tapa, josta olemme siirtymässä pois. Nykyisin pyritäänkin enemmänkin ennakoimaan ja tarkastelemaan vahinkojen tai onnettomuuksien syitä kauempaa itse tapahtumasta, jolloin myös tapahtuman juurisyitä etsittäessä tarvitaan aiempaa enemmän tietoa organisaation toimintatavoista. Käytännössä siis turvallisuutta arvioidaan ja mitataan aiempaa huomattavasti kauaskantoisemmin. [2, s. 9–10]

Mittaamisen avulla tapahtumista pyritään luokittelemaan tietoa sekä laadullisesti että määrällisesti. Tätä mittaamisen avulla saatua tietoa voidaan käyttää ennustamaan ja hallitsemaan toimintaa. Tietoa turvallisuudesta ja sen tilan kehittymisestä tarvitaan organisaatioissa muun muassa turvallisuuden johtamisjärjestelmän toimivuuden ja tehokkuuden arvioimiseen, järjestelmän kehityksen todentamiseen, määrittämään kustannustehokkuutta ja auttamaan parannustoimien valinnassa ja niiden kohdentamisessa. [2, s. 12] Turvallisuuden mittaaminen on yleisempää yritysmaailmassa kuin opetustoimen alalla. Mittaamista tullaan kuitenkin aiempaa enenemässä määrin edellyttämään, koska toiminnan taustalla vaikuttava tekijä on raja ja niukkojen resurssien aikana on turvallisuutta tehostamalla mahdollista saavuttaa muun muassa kustannustehokkuutta.

Henttonen [2, s. 13] näkee turvallisuuden mittaamisen tärkeäksi, koska jokaisella organisaatiolla tulee olla menettelytapoja turvallisuustoiminnan tason tarkkailemiseksi. Näiden menettelytapojen tulee tuottaa organisaation tarpeisiin soveltuvia laadullisia ja määrällisiä mittareita, joista saatavalla datalla pystytään arvioimaan turvallisuuspäämäärien toteutumista, mutta myös ennakoimaan toiminnassa mahdollisesti tapahtuvia muutostarpeita. Luonnollisesti nämä palvelevat myös turvallisuuden toimintaohjelman sekä toiminnallisten vaatimusten ja lainsäädännön sekä siitä juontuvien viranomaisvaatimusten noudattamisen tasoa. Viranomaiset ovatkin siirtämässä yhä enenemässä määrin toimenpiteitä turvallisuuden varmistamiseksi, arvioinniksi ja valvomiseksi, jolloin nämä turvallisuustasojen tarkkailuun käytettävät mittarit ja menetelmät palvelevat enemmän arviointityökalun roolissa. Tämä muutos puolestaan mahdollistaa viranomaisille sen, että ne voivat keskittyä enemmän opastukseen, neuvontaan sekä asiantuntijapalvelujen antamiseksi opetustoiminnan harjoittajille.

Pedagogisen turvallisuuden ydinajatus voidaan kiteyttää olemassa olevan turvallisuuskulttuurin kehittämiseksi. Turvallisuuden mittaaminen ja arviointi ovat kuitenkin haastavia tehtäviä, mutta entäpä sitten turvallisuuskulttuurin rakentaminen? Waitinen [3, s. 4] näkee turvallisuuskulttuurin mittaamisen ongelmina oppilaitosympäristössä muun muassa yleispätevän menetelmän puuttumisen, teoriataustan ja sovellutusten vajavaisuuden sekä tutkimusten vähäisyyden. Kaikessa turvallisuuden arvioinnissa haasteita tuo se, että avain liian usein arviointi koetaan liian tekniseksi. Viranomaiset valvovat omasta näkökulmastaan säädösten toteutumista, mutta yhtä ja yhtenäistä turvallisuuden tilaa kokoavaa mittaria koulutuksen järjestäjällä ei ole käytössään. Tämä johtaa siihen, että oppilaitosten vertailu turvallisuuden tilan näkökulmasta on mahdotonta.

1.4 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelminä tässä tutkimuksessa on käytetty empiiristä tarkastelua, kirjallisuuskatsausta sekä lainopillista tarkastelua.

Empiirinen tarkastelu voidaan jakaa kvalitatiiviseen (laadullinen) ja kvantitatiiviseen (määrällinen) tutkimukseen. Laadullinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntaus, jossa tutkimuskohteen laatua ja ominaisuuksia sekä merkityksiä pyritään

ymmärtämään kokonaisvaltaisesti. Laadullinen tutkimus soveltuukin mainiosti toiminnan kehittämiseen, vaihtoehtojen etsimiseen sekä sosiaalisten ongelmien tutkimiseen. [4, s. 15.]

Määrällisen tutkimuksen ideana on puolestaan saada luoteeltaan yleistä ja yleistettävissä olevaa tietoa. Tämä vaatimus juontaa juurensa empiirisen tietoteorian lähtökohdista. Laadullinen – määrällinen -jaottelua voidaan parhaiten käyttää tutkimusaineiston muodon erottelussa. Tällöin kuitenkin näihin käsitteisiin vahvasti liitettävät stereotypiat tulisi pyrkiä unohtamaan, koska tutkimusotteita tai paradigmoja (oppiakennelmia tai oppisuuntauksia) ei voida asettaa suoranaiseen paremmuusjärjestykseen. Usein näitä erilaisia tutkimusotteita tai näkökulmia voidaan käyttää tai tarkastella rinnakkain. Nykytutkimuksessa moniparadigmallisuus tai menetelmien triangulaatio onkin yleistynyt. Jonkin näkökulman tai menetelmän käyttäminen ei sulje pois toista, vaan pikemminkin rikastuttaa tutkimuksen tuloksia. Työkalujen valinta riippuukin usein tilanteesta, tutkimustehtävästä ja -ongelmasta. [5] Valitsin tutkimusmenetelmäksi kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän, koska tarkoitus on tutkia Stadin ammatti- ja aikuisopiston kampus 1:n turvallisuuden laatua.

Avoin kirjallisuuskatsaus on oivallinen tutkimusmenetelmä eri asioiden laajempaan katsantokantaan sillä, metodina ja tutkimustekniikkana se kohdentuu aiemmin tehtyihin tutkimuksiin, jolloin sen kautta tehdään ikään kuin 'tutkimusta tutkimuksesta' minkä seurauksena löydetty aiempien tutkimusten tulokset toimivat perustana uusille tutkimustuloksille. Silloin kun kirjallisuuskatsauksessa kiinnitetään erityistä huomiota käytettyjen lähteiden keskinäiseen yhteyteen ja tekniikkaan, jolla on hankittu siteeratut tulokset, voidaan puhua pikemminkin systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta. [6, s. 4] Määritelmän mukainen tutkimuskirjallisuuteen perustuva kirjallisuuskatsaus onkin systemaattinen, täsmällinen ja toistettavissa oleva menetelmä, jolla voidaan tunnistaa, arvioida ja tiivistää muiden tutkijoiden sekä tiedeyhteisön ja käytännön asiantuntijoiden julkaistuja tutkimuksia. [6, s. 5]

Lainopillinen tarkastelu tulee tässä kehitysprojektissa välttämättömäksi, sillä oppilaitos-turvallisuuteen liittyä paljon toimintaa säätelevää lainsäädäntöä. Lainopillisen tutkimuk-

sen keskeisinä tehtävinä pidetään yleensä oikeussäännösten tulkintaa ja systematisointia, oikeusperiaatteiden punnintaa sekä voimassa olevan oikeuden selvittämistä. Empiirisessä oikeustutkimuksessa kohdistetaan huomio oikeuteen sellaisena kuin se tosiasiallisesti tulee ymmärretyksi ja sovelletuksi tuomioistuimissa, viranomaisessa, kansalaisten ja yritysten keskuudessa. Empiirisen oikeustieteen kysymyksenasettelut tarkastelevat tutkimuskysymystä määrällisten tai laadullisten menetelmien avulla. Tarkastelunäkökulmana voi tällöin olla miten lainsäätäjä tai lainsoveltaja on toiminut. Tällöin tarkastelua ei uloteta siihen, miten niiden olisi voimassa olevan oikeuden valossa pitänyt toimia. Empiiristen menetelmien avulla voidaan kuvailla suhteellisen tarkasti vallitsevaa oikeudellista tilaa ja sen yhteiskunnallista merkitystä. [7, s. 1]

2 Opinnäytetyön viitekehys

Tässä kappaleessa avaan ensin johtamisen käsitettä, josta siirryn tarkastelemaan organisaatiokulttuurin käsitettä, minkä jälkeen perehdymme turvallisuuden eri viitekehyksiin.

2.1 Johtamisen käsite

Johtajuus on henkilökohtaisen itsensä käyttämistä vaikuttaakseen, suostuttelemalla ja ruumiillistamalla organisaation visiot. [8, s. 296]”Johtajuus on vaikutusprosessi, joka ei ole pakottavaa luonteeltaan ja tuottaa organisaation jäsenten hyväksynnän tai sitoutumisen tavoitteisiin, jotka vaikuttavat organisaation tehokkuuteen”. [9, s. 70]

Management ja Leadership ovat kansainvälisesti selkeitä ja yleisesti käytettyjä termejä, joista ensimmäinen tarkoittaa käskevää johtamista ja toinen ohjaavaa johtajuutta [10] (Kuvio 1). Suomalaisessa keskustelussa niistä molemmista käytetään yleensä termiä ”johtaminen”, mikä kuitenkin voi helposti aiheuttaa väärinkäsityksiä. Esimerkkinä sanottaessa ”meillä johtaminen on huonoa”, tarkoitetaan tällä luultavasti esimiestyön eli johtajuuden puutteita.

Taulukko 1 Management ja Leadership johtamisen eroavaisuudet

Management / Leadership -jaottelu	
Management	Leadership
• Johtaminen • Asiat • Tavoitteet • Vastuut • Prosessit • Mittarit • Raportointi • Organisaatiotasolla	• Johtajuus • Ihmiset • Tavoitteellisuus • Työn tukeminen • Osallistaminen • Kannustaminen • Välittäminen • Henkilötasolla

Kuvio 1 Management ja Leadership johtamisen eroavaisuudet

Management tarkoittaa tässä yhteydessä organisaatiotason rakenteita, prosesseja, päätöksiä ja mittaamista sekä raportointia. Managementia esimerkiksi edustaa strateginen hyvinvoinnin johtaminen. Leadership puolestaan tarkoittaa ihmisten välistä työhön liittyvää yhteyttä. Hyvään johtajuuteen kuulukin tavoitteellisuutta, osallistamista, kannustamista sekä välittämistä. Huonoa johtajuutta puolestaan kuvastaa käskeminen, palautteen antamattomuus, epäkohteliaisuus sekä välinpitämättömyys. [11]

2.2 Organisaatiokulttuurin käsite

Organisaation kulttuurin määritellään sisältävän tavanomaiset, itsestään selvät oletukset siitä miten asiat tehdään työpaikalla. [12] Organisaatiokulttuuri on stabiilein työympäristön rakenne. Rakenteen uudistaminen ei välttämättä johda tarkoitettuun lopputulokseen, mikäli organisaation työntekijöiden ajattelutapa, itse organisaatio ja työkuultuuri eivät muutu muutosprosessin aikana [13, s. 211–213]

Tyypillisen tarpeen organisaation kulttuurin kehittämiseksi ja muutokselle käynnistää esimerkiksi muuttunut strategia tai organisaatiossa tapahtuneet muutokset sekä käytännön toiminnassa havaitut ongelmat. Useimmiten kulttuurin kehittäminen aloitetaan vallitsevan kulttuurin määrittelyllä, minkä jälkeen siirrytään tavoitekulttuurin määrittelyyn. Näiden perusteella muodostuu kuva kehittämistoimenpiteistä, joiden avulla tavoitetaan pyritään.

Monessa organisaatiossa tavoitellaankin vallan ja vastuun osalta itseohjautuvaa toimintaa, mikä murtaa myös perinteisiä johtamismalleja. Tämä mahdollistaa yksilöille ja ryhmille laajemmassa mittakaavassa autonomista päätöksentekoa toimintaan liittyvistä asioista, jolloin itsensä johtamisen merkitys korostuu entisestään ja johtaminen sekä esimiestyö palvelevat itseohjautuvuutta. Tällöin voidaan myös kulttuurin keskeistä vaikutusta organisaation menestykseen.

2.3 Turvallisuuden ja kokonaisturvallisuuden käsitteet ja mallit

Turvallisuudelta puuttuu yhteisesti määritellyt käsitteet ja se onkin käsitteenä moniselkoinen ja kontekstisidonnainen. [14, s. 2 ja 81] Turvallisuudella onkin terminä useita tarkoituksia, mitkä vaihtelevat ympäristön ja asiayhteyden mukaan turvallisuutta kulloinkin tarkastellessa. Sanana tai sen taustalla olevassa filosofisessa merkityksessä turvallisuudella kuvataan tasapainoista ja suhteellisen ennustettavissa olevaa ympäristöä, jossa sekä yksilö että ryhmä voivat pyrkiä päämääräänsä ilman häiriötä tai esimerkiksi pelkoa vammautumisesta. [15], [16] "Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden" viitekehyksessä turvallisuus merkitsee fyysistä turvallisuutta, hengen sekä omaisuuden suojaa. Turvallisuus on myös keskeinen arvo yhteiskunnan toiminnan kannalta, jolloin se voi merkitä ennustettavuutta, varmuutta, vaarattomuutta (vaarojen poissaoloa) sekä luotettavuutta. [17, s. 24] Turvallisuus voidaankin määritellä haittaa tai vahinkoa aiheuttavan vaaran poissaoloksi. Turvallisuus voidaan siis nähdä tilana, jossa organisaation riskit ovat hyväksyttävällä tasolla [2, s. 9]. Turvallisuuden käsite onkin vuosisatojen aikana

kehittynyt ja muovautunut osin myös ilmentämään yhteiskuntien ja organisaatioiden erilaisia kulttuureja. [16, s. 3]

Turvallisuudella voidaan tarkoittaa subjektiivista tai objektiivista turvallisuuden tunnetta, tai näiden välistä suhdetta. Subjektiivinen ja objektiivinen turvallisuuden sekä uhkan käsitteet ovat kaksi eri asiaa. Subjektiivinen uhka voi olla mikä tahansa asia, jota yksilö pelkää, kun objektiivinen uhka on tilastollinen arvio vahingon mahdollisuudesta tai sen pätevästä toteamisesta. Näihin liittyy myös sosiaalinen uhka subjektiivisen uhkan alalajina eli sosiaalisessa uhkassa ryhmään kuuluvat yksilöt pelkäävät jotain asiaa, mitä eivät ehkä yksilöinä pelkäisi. [18, s. 112–113]

Turvallisuus voidaan nähdä tilana, jossa henkilön olotilaan ei kohdistu häiriöitä eikä uhkia. [18, s. 112–113] Turvallisuus voidaankin ymmärtää myös tunteeksi tai mielikuvaksi olemisesta tilanteesta ilman riskiä ja vaaraa ja tietoisuutta turvajärjestelyjen läsnäolosta. [18, s. 112–113] Tämä voidaan esittää myös seuraavasti: Turvallisuus on tunne tai mielikuva tilanteesta yksilön omien havaintojensa mukaisesti. [19, s. 59–60] Objektiivinen turvallisuus tässä yhteydessä tarkoittaa tosiasiallista uhkaamattomuutta, kun taas subjektiivinen turvallisuus kuvaa yksilön tai yhteisön tosiasiallinen olosuhteita vastaava kokemus. Turvallisuuden ja turvattomuuden käsitteillä voidaankin kuvata niiden olemassaoloon liittyvää objektiivista tai subjektiivista mielikuvaa tai näiden välistä suhdetta. [18, s. 112–113]

Turvallisuuden tunne voi olla myös harhaanjohtava silloin, jos uhkaa ei ole tunnistettu tai turvallisuuden tunne perustuu yksilön omaan oletukseen turvallisuudesta. Esimerkiksi ahdistuneet yksilöt voivat kokea uhkaa suurempana kuin muut henkilöt. [20, s. 15] Mikäli uhkiksi nimetään olemattomia tai jopa mahdottomia asioita, tätä nimitetään vääräksi turvattomuudeksi. Kokemus turvattomuudesta on useimmiten seurausta yksilön omasta osaamispuutteesta tai puutteellisesta kyvystä käsitellä ulkomaailman asettamia paineita. Tutkimusten mukaan ne, joilla on vain vähäinen määrä tai ei lainkaan koulutusta riskienhallintaan, pitävät uhkia ja riskejä suurempina kuin koulutusta saaneet. [20, s. 15] Turvattomuuden tunne on yksilön oma tulkinta omista resursseistaan vastata ympäröivän maailman haasteisiin.

Turvallisuus on arvona lisääntymätön eli sillä on hetkessä oleva maksimi, joka ei lisääny ilman erityisiä toimenpiteitä. Arvona turvallisuus voikin olla keskeinen tekijä organisaation toiminnassa. Turvattomuus, seksuaalinen häirintä ja koulukiusaaminen, ovat Lahikaisen mukaan [21, s. 70] residuaalikokemuksia eli kokemuksia, joista pyritään pääsemään eroon, mutta joita ei kuitenkaan aina ja kaikissa oloissa ole mahdollista torjua, vaikka turvattomuuden välttämiseksi tehtäisiinkin kaikki voitava sekä kollektiivisesti että yksityisesti. [21, s. 70]

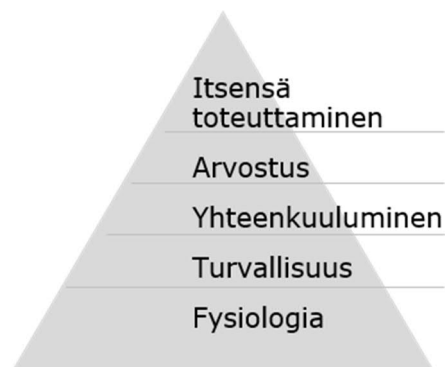
Tunteena turvattomuus on yleensä vaikea määritellä konkreettisesti. Turvallisuuden tai turvattomuuden tunne eivät aina ole konkreettisesti kuvattavia, jolloin niiden juurisyytä on vaikea määritellä. Yksilö voi tuntea olonsa turvattomaksi tilanteissa, joissa lähitulevaisuuden uhkakuvat ovat ennustettavia tai -ymmärrettäviä. [20] Monesti kuitenkin henkilö kokee olonsa turvattommaksi, kuin mitä objektiivisesti ajatellen olisi tarpeellista. [22], [20] Tähän vaikuttaa muun muassa yksilön aiemmat kokemukset, koulutus, sosiaaliset tekijät ja esimerkiksi sukupuoli. Jos yksilöllä on kokemusta vastaavista tilanteista, hänelle on voinut kehittyä korkeampi toleranssi riskien sietämiseen. Monesti alhaisemman koulutustason omaavat yksilöt pitävät riskejä suurempina kuin korkeammin koulutetut. Joukossa riskejä pidetään ehkä vähäisempänä kuin mitä yksilö arvioisi. Naiset myös pitävät miehiä herkemmin riskejä suurempina. [20]

Anglosaksisessa kirjallisuudessa turvallisuutta voidaan tarkastella kahden erikantaisen sanan (safety ja security) näkökulmasta. Safety -käsitteellä viitataan yleensä onnettomuuksiin ja niiden ennaltaehkäisemiseen. [23, s. 5] Security-käsitteellä viitataan voimakkaampaan suojeluntarpeeseen, joka ilmenee useimmiten rikoksen torjuntana. [23, s. 5] Security-turvallisuudella tarkoitetaan varautumista esimerkiksi väkivallan ja rikollisuuden torjuntaan tai kun puhutaan turvallisuusyritysten toiminnasta. [23, s. 5]

Turvallisuusuhkaa arvioitaessa tuleekin tehdä määritteleviä kysymyksiä, jolloin täydelliset uhka-arviot vastaavat esitettyihin kysymyksiin uhkista. Tapahtuman vakavuus ja vaikutus voidaan mitata rahassa, ihmishengillä tai liiketoiminnan jatkamisen kyvyllä [24, s. 6], mitä suurempi uhka tai uhan toteutumisen todennäköisyys, sitä kattavammat vastatoimet tarvitaan riskin vähentämiseksi. [24, s. 7]

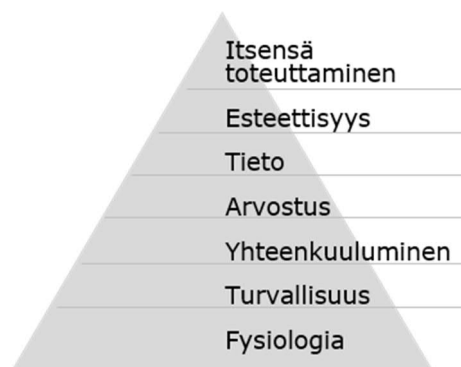
2.3.1 Maslown tarvehierarkia

Seuraavaksi on hyvä tarkastella yksilön turvallisuutta Maslown tarvehierarkian avulla [25, s. 77–202]. Siinä turvallisuuden tunteella on suuri merkitys (kuvio 2). Turvallisuuden tunne on Maslown tarvehierarkiassa yksi viidestä ihmisen perustarpeesta heti fysiologisten tarpeiden jälkeen. Maslown mukaan ihminen pyrkii ennen kaikkea tyydyttämään nämä perustarpeensa, mukaan lukien henkilökohtaisen turvallisuudentunteensa. [26, s. 30–31]

Kuvio 2 Maslown tarvehierarkia

Maslown viisiportaisessa asteikossa ovat korkeimmalla tasolla itsensä toteuttamisen, arvostuksen, yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeet. Perustarpeiksi luetaan usein turvallisuuden tarpeet sekä fysiologiset tarpeet. Tätä teoriaa on kuitenkin laajennettavissa useampiportaiseksi (kuvio 3).

Kuvio 3 Maslown laajennettu tarvehierarkia

Laajennetussa tarvehierarkiassa turvallisuus on heti fysiologisten tarpeiden jälkeen. Arjen toimintaympäristössä pyramidin alimmat tasot ovat niitä välttämättömiä tarpeita ja motiiveja, joiden täytyminen tyydyttää persoonalliset motiivit. Maslowlle on keskeistä käsitys yksilöstä, joka pyrkii itsensä toteuttamiseen. Tämä on itsetunnon kehittymisen kannalta erityisen merkityksellistä. Äärimmäisessä tilanteessa on mahdollista, että turvallisuus vaihtaa paikkaa fysiologisten tarpeiden kanssa. Tällaisissa tapauksissa turvallisuus on suurempi prioriteetti kuin esimerkiksi nälän torjuminen. [26, s. 30–31]

Oppilaitoksessa kehittyvän ja kasvavan opiskelijan näkökulmasta Maslown tarvehierarkia sisältää elementtejä, jotka varsin hyvin kuvaavat oppilaitosten perustehtävää, mikä korostuu oppilaitoksen turvallisuudessa, jota voidaan hahmottaa esimerkiksi elinkeinoelämän yritysturvallisuuden mallin kautta.

2.3.2 Elinkeinoelämän yritysturvallisuus -malli

Elinkeinoelämän yritysturvallisuuden malli on ollut Suomessa käytössä jo useamman vuosikymmenen ajan turvallisuuden viitekehyksenä (kuvio 5). Malli onkin käyttökelpoinen, koska se huomioi kaikki turvallisuuden eri osa-alueet, riskienhallinnan, turvallisuusjohtamisen, organisaation strategiatyön sekä laatujärjestelmät. Yritysturvallisuus käsittääkin organisaation kaikkien toimintojen turvallisuutta ja tämän viitekehyksen avulla voidaan suojata organisaatiolle tärkeiksi koettuja arvoja, kuten *henkilöitä, tietoa, imagoa, omaisuutta tai ympäristöä*. [27 s, 2]

Kuvio 4 Elinkeinoelämän keskusliiton yritysturvallisuuden malli, [27 s, 3]

Elinkeinoelämän keskusliiton yritysturvallisuuden [27] mallin mukaisesti palo- ja pelastusturvallisuus käsittää erilaisten arjen onnettomuuksien sekä tulipalojen ennaltaehkäisyn mutta myös oikeaa ja ripeää onnettomuustilanteissa tapahtuvaa toimintaa. Keskeisessä roolissa on henkilökunnan säännöllinen kouluttautuminen ja omatoimisen varautumisen korostaminen toiminnassa. [27, s. 7] Henkilöstöturvallisuuden näkökulmasta suojataan ihmisiä onnettomuuksilta, häiriöltä ja rikoksilta. [27, s. 5] Toimitila- ja kiinteistöturvallisuudessa pyrkimys on puolestaan taata häiriötön ja turvallinen työskentely- ja oppimisympäristö organisaatiossa toimiville henkilöille. Rakenteellisen turvallisuuden avulla luodaan kehämäinen valvottu ja hallittu kokonaisuus tontin ulkorajoilta aina oppilaitoksen sisälle. Tämä tarkoittaa mm. teknisiä järjestelmiä, avainhallintaa ja erilaisia kiinteistönhuoltoon liittyviä sopimuksia. Väärinkäytösten ja poikkeamien hallinta vastaa tapahtuneiden onnettomuuksien ja rikosten selvittämisen, tapahtumien analysoinnin ja niistä oppimisen. [27, s. 6] Työturvallisuuden tavoitteena on turvallinen työ, työntekijöiden hyvinvointi ja sen kautta muodostuva vastuullinen kuva organisaatiosta. Toimintaa ohjaa työturvallisuuslainsäädäntö. [27, s. 13] Toiminnan turvallisuudella varmistetaan, että opetus eli organisaation tuottama palvelu on turvallista. [27, s. 8] Tietoturvallisuuden

viitekehyksen linjaamien suuntaviivojen avulla tunnistetaan kriittiset tiedot ja varmistetaan tietojen eheys, käytettävyys ja luottamuksellisuus. Tietoturvallisuuden tehtävä on määrittellä, luokitella ja valvoa tiedon käsittelyä, hallinta- ja käyttöoikeuksia. Tietoturvallisuuden tehtävä on huolehtia myös varmuuskopioinnista eli tietojen saatavuudesta ja käytettävydestä. [27, s. 10] Väärinkäytösten ja poikkeamien hallinnan näkökulmasta turvallisuuden tehtävänä on tunnistaa ja ennakoida toimintaa uhkaavia rikoksia ja väärinkäytöksiä sekä torjua niitä ja ylläpitää toimintakykyä sekä mahdollistaa toimivat tutkintajärjestelyt niiden sattuessa kohdalle. [27, s. 11] Varautumisen ja kriisinhallinnan tehtävä on tunnistaa ja ennakoida toimintaa uhkaavat tapahtumat ja ylläpitää toimintakykyä niiden sattuessa kohdalle. [27, s. 12] Ympäristöturvallisuuden tehtävänä on varmistaa oppilaitoksen rooli sekä yhteiskunnallisena kestävä kehityksen toimijana ja tulevien sukupolvien kasvattajana. Ympäristöturvallisuuteen kuuluvat muun muassa energiatehokkuus, kemikaaliturvallisuus ja jätehuolto sekä näihin liittyvät ilmoitus- ja lupamenettelyt. [27, s. 9]

Turvallisuus, vaatimusten mukaisuus ja toiminnan jatkuvuuden varmistaminen ovat keskeisessä asemassa turvallisuusjohtamisen osa-alueissa, kuten kuviosta 4 ilmenee. Kaikkien eri osa-alueiden kanssa jatkuvassa vuorovaikutuksessa on riskienhallinta, koska vain tunnistettuihin riskeihin osataan varautua. Strategia on uloimpana kehänä kuviossa, sillä se ohjaa organisaation turvallisuustoimintaa. Turvallisuusjohtamiseen liittyy kehämäinen ajattelu, jossa säännöllisin väliajoin tarkastellaan jo tehtyjä toimia, sekä saavutettua turvallisuustasoa. Tämä näkyy kuvion 4 suunnittele - toteuta - arvioi - kehittä kierrosta, joka on päättymätön prosessi. [27 s. 3] Turvallisuusjohtaminen voidaan kuitenkin määrittellä myös suppeammin turvallisuuden johtamiseksi tai työturvallisuuden johtamiseksi hieman katsantokannasta riippuen.

2.3.3 Kokonaisturvallisuuden malli

Kokonaisturvallisuus on suomalainen varautumismalli, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, kolmannen sektorin sekä erilaisten vapaaehtoisjärjestöjen ja kansalaisten kanssa yhteistyönä. [28 s. 15] Tämä malli on sovellettavissa oppilaitoksessa, koska oppilaitokset ovat yhteiskunnan keskeinen osa

ja mahdollisessa kriisitilanteessa, niillä tulee oman toimintansa osalta olla valmius varmistaa yhteiskunnallista resilienssiä eli kriisinkestävyttä. [28 s. 17]

Kokonaisturvallisuuden mallissa korostetaan osana turvallisuuspolitiikkaa eri turvallisuustoimijoiden yhteistyön merkitystä erilaisiin tulevaisuuden yhteen kietoutuviin ja muuntuviin turvallisuuden uhkiin vastaamisessa. Viranomaisten lisäksi elinkeinoelämän ja kolmannen sektorin, eri järjestöjen ja lähiyhteisöjen sekä muun kokonaisturvallisuuden verkoston merkitystä korostetaan turvallisuuden tuottamisessa aiempaa enemmän. Lisäksi myös kansalaisten turvallisuusosaamisen vahvistaminen ja kehittäminen nähdään keskeisenä resurssina yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisessa sekä kansallisen kriisinsietokyvyn vahvistamisessa. Verkostoitumisen ja verkottumisen merkitys korostuu niin horisontaalisesti laajenevassa kuin vertikaalisesti syventyvässä turvallisuustoimijoiden kentässä. [29, s. 114]

2.3.4 Kokonaisturvallisuuden strateginen suunnittelu

Strategialla tarkoitetaan tässä yhteydessä suunnitelmakokonaisuutta, jossa tunnistetaan organisaation nykytila, toimintaympäristössä tapahtuvat sekä asiakkaiden tarpeiden muutokset lähitulevaisuudessa, määritellään tavoitetila strategiajakson loppuun sekä päätetään tavoitetilaan pääsemiseksi välttämättömistä toimintalinjoista, jotka puretaan strategiajakson aikana seurattaviksi strategisiksi hankkeiksi ja osaprojekteiksi. [30, dia 4/13]

Kalevi Mäkisen [31, s. 67] väitöskirjan mukaan, strategisessa suunnittelussa käytetään erilaisia näkökulmia, malleja ja lähestymistapoja. Mäkisen tutkimuksessa näitä tarkastellaankin oppivan organisaation näkökulmasta, mikä soveltuu myös oppilaitosturvallisuuden viitekehukseen mitä parhaimmin. Strateginen suunnittelu aloitetaan artikuloimalla organisaation tavoite ja arvot sekä suunnittelemalla, kuinka tavoite saavutetaan arvoista kiinni pitäen. Strategisia suunnitelmia voidaan määritellä joko vuodeksi kerrallaan tai ns. pitkän tähtäimen suunnitelmina useammaksi vuodeksi kerrallaan. Joskus suunnitelmat sisältävät pelkkiä tietoja eivätkä varsinaisia toimintasuunnitelmia. [32, s. 67]

Strategisen suunnittelun tarve on kasvanut erityisesti julkisella sektorilla viime vuosina, sillä nykyisin vaaditaan asiakaspalvelua ja laadullisia näkökohtia yhä enemmän. Kotimainen, globaali, julkinen, yksityinen, voittoa tavoittelematon ja koulutuspolitiikka ovat hyviä esimerkkejä aikaisemmin erillisistä osa-alueista, jotka ovat yhdistyneet toisiinsa [33, s. 67]. Eroavaisuuksien hämärtyessä mukana on monia instituutioita sekä organisaatioita joista kukaan ei ole täysin vastuussa lopputuloksesta. Nämä havainnot korostavat strategisen ajattelun merkitystä enemmän kuin koskaan ennen.

Strategisen suunnittelun tapa riippuu organisaation johtajuuden luonteesta, organisaatiokulttuurista, organisaation työympäristöstä, monimuotoisuudesta, minkä kokoinen organisaatio on kyseessä, sekä suunnittelijoiden omasta asiantuntemuksesta. Strategisen suunnittelun mallit sisältävät tavoitepohjaisen, emissioperustaisen [32, s. 67] skenaarion, jolloin skenaarioiden suunnittelu [34, s. 59] on enemmän tekniikka kuin malli. Tavoitepohjainen suunnittelu [32, s. 68] lienee yleisin suunnittelumalli ja alkaa yleensä tutustumalla organisaation tehtävään, tavoitteisiin ja / tai arvoihin. Tavoitteet ja strategiat, jotka tähtäävät lopputulokseen ja joiden avulla tavoitteiden saavuttaminen on mahdollista, edellyttävät toiminnan suunnittelua. Kysymyspohjainen strateginen suunnittelu [32, s. 68] aloitetaan tutkimalla organisaation kohtaamia haasteita, strategioita, sekä aikaisemmin laadittuja toimintasuunnitelmia.

Yksi tärkeimmistä syistä suunnitteluprosessin läpikäyntiin on se, että sillä ohjataan keskittymään organisaation ponnisteluihin. Edustavan demokratian mallissa [34, s. 59]; [35, s. 68] jokainen voi osallistua johonkin suunnitteluprosessin vaiheeseen, vaikka jokainen organisaation henkilö ei voi osallistua suunnitteluprosessin jokaiseen vaiheeseen. Tässä mallissa strategisen suunnitelman laatimisesta vastaa koko ryhmää edustamaan valittu henkilö. Strategisessa suunnittelussa on rakentavaa priorisoida strategiset suuntaukset ja tavoitteet vuosittain keskittyen ensin toimiin, joilla on taipumus edesauttaa toisia toimia, koska niiden välillä voi olla paljon vuorovaikutteisuuksia. Strateginen suunnittelu edellyttää halua kohdentaa resursseja, joten on epätodennäköistä, että organisaatio jatkaisi toimintaansa samalla tavoin. Tämän toimintamallin ytimenä on organisaation strateginen näkemys. Kaikkien tarkasteltavien näkökulmien on tuettava organisaation strategista näkemystä, ja jokainen näkökulma kytkeytyy muihin näkökulmiin organisaatiota ohjaavan keskinäisen näkemyksen kautta. [36, s. 69]

Jokaisessa organisaatiossa tulisi turvallisuustavoitteiden täyttäminen olla osa strategiaa ja oppilaitoksessa turvallisuusstrategian tulisi olla tarvittaessa muuttuva, yksilöllinen ja oppilaitoskohtainen. Ei kuitenkaan riitä, että strategia on julistettu, vaan sen pitää olla laadittu selkeäksi ja ymmärrettäväksi ja henkilökunta tulee sitouttaa toteuttamaan sitä.

2.3.5 Turvallisuusjohtaminen ja riskienhallinta

Turvallisuusjohtaminen tulee nähdä kokonaisvaltaisena lakisääteisen ja omaehtoisen turvallisuuden hallintana, jossa yhdistyvät menetelmien, toimintatapojen ja ihmisten johtaminen. Turvallisuusjohtaminen sisältääkin ajatuksen turvallisuuden ja terveellisyysden jatkuvasta edistämisestä organisaatiossa. Lähtökohtia hyvälle turvallisuusjohtamiselle on useita. Ensiksikin johdon tulee olla sitoutunut turvallisuusajatteluun, jotta sillä on mahdollisuus saada vastakaikua myös henkilöstöltä, sillä vasta koko henkilöstön sitoutuminen varmistaa, että turvallisuusjohtamisajattelu ja sen kautta näkyväksi nousevat toiminnot voivat kehittää turvallisuuskulttuuria. [37 s. 6] Turvallisuusjohtaminen sisältää jatkuvan suunnittelun, toiminnan ja seurannan [37 s. 6]. Seurantaan liittyvä turvallisuuden mittaaminen tuo mukanaan paljon etuja, koska sillä voidaan arvioida vaikkapa teknistä suorituskykyä tai organisaatiossa toimivien ihmisten osaamista sekä tahtotilaa, mutta myös organisaation itsensä toimintaa [2, s. 7]. Kun asioita mitataan, voidaan niille asettaa jokin lähtötaso, johon voidaan kehittämistoimien tuloksia verrata ja tarvittaessa tehdä toimenpiteissä korjausliikkeitä. Turvallisuusjohtaminen varmistaaakin työntekijöiden osaamisen, osallistumisen ja motivoinnin.

Riskien arviointi on yksi keskeisimpiä turvallisuusjohtamisen työkaluja. Riskien arvioinnin avulla arvioidaankin kehittämistarpeet työoloissa sekä mahdollisten työympäristötekijöiden vaikutukset. Riskienhallintatyössä onnettomuuksia, uhkia ja ei-toivottuja tapahtumia torjutaan tai seurauksia pyritään minimoimaan. Riskien arviointia tulee tehdä kaikilla organisaation tasoilla sekä eri toimintayksiköissä. Esimerkiksi oppilaitoksen kampus voi koostua useista eri rakennuksista, joissa mahdolliset toimintaa uhkaavat tapahtumat ovat varsin erilaisia. Lisäksi myös samalla tehtävänimikkeellä olevien työntekijöiden työtehtävät saattavat olla hyvinkin erilaisia.

Riskienarviointi muodostuu kolmesta vaiheesta [38 s. 18 ja 24].

- 1) riskien tunnistaminen
- 2) riskianalyysi
- 3) riskin merkityksen arviointi

Riskin tunnistaminen on ensimmäinen ja tärkein vaihe, jossa tavoitteena on tunnistaa kaikki merkittävimmät turvallisuuspuutteet. Toisessa vaiheessa tunnistetut riskit analysoidaan ja niitä arvioidaan seurausten ja todennäköisyyden kautta. Tällä tavoin riskin merkitys tulee ymmärretyksi ja myös sen riskitaso, eli merkitys organisaatiolle, tulee tunnistetuksi. Tyypillisin tapa määrittellä riskitaso on käyttää kaavaa, jossa

$$\text{Riski} = \text{Tapahtuman todennäköisyys} \times \text{Seurauksen vakavuus. [38 s. 25–29]}$$

Riskin suuruus saadaan todennäköisyyksien ja seurausten yhtymäkohdasta.

Taulukko 2 Riskinkartoitustaulukko 1

Seuraukset / todennäköisyys	VÄHÄISET Ohimenevät lievät vaikutukset: henkiset ja fyysiset seuraukset.	HAITALLISET Pitkäkestoiset vakavat vaikutukset ovat pysyviä lieviä haittoja.	VAKAVAT Pysyvä työkyvyttömyys, kuolema (aseellinen uhkailu, pahoinpitely, ryöstö yms.).
EPÄTODENNÄKÖINEN Esiintyvyys satunnaista/ harvinaista	1 Merkityksetön riski Ei toimenpiteitä	2 Vähäinen riski Seuranta	3 Kohtalainen riski Toimenpiteitä tarvitaan
MAHDOLLINEN	2 Vähäinen riski Seuranta	3 Kohtalainen riski Toimenpiteitä tarvitaan	4 Merkittävä riski Toimenpiteet välttämättömiä
TODENNÄKÖINEN/ TOISTUVA	3 Kohtalainen riski Toimenpiteitä tarvitaan	4 Merkittävä riski Toimenpiteet välttämättömiä	5 Sietämätön riski Toimenpiteet välttämättömiä

Mikäli organisaatio haluaa korostaa seurausten vakavuutta ja saada eroa riskilukuihin, voidaan laskutoimitus tehdä kaavalla

Riski = tapahtuman todennäköisyys x seurauksen vakavuus² (potenssiin kaksi). [38 s. 24–29]

Tätä riskien arvioinnin painotettua mallia avataan tarkemmin taulukossa 3.

Taulukko 3 Riskinkartoitustaulukko 2

Seuraukset / todennäköisyys	VÄHÄISET Ohimenevät lievät vaikutukset: henkiset ja fyysiset seuraukset.	HAITALLISET Pitkäkestoiset vakavat vaikutukset ovat pysyviä lieviä haittoja.	VAKAVAT Pysyvä työkyvyttömyys, kuolema (aseellinen uhkailu, pahoinpitely, ryöstö yms.).
EPÄTODENNÄKÖINEN Esiintyvyys satunnaista/ harvinaista	1 Merkityksetön riski Ei toimenpiteitä 1*1² = 1	2 Vähäinen riski Seuranta 1*2² = 4	3 Kohtalainen riski Toimenpiteitä tarvitaan 1*3² = 9
MAHDOLLINEN	2 Vähäinen riski Seuranta 2*1² = 2	3 Kohtalainen riski Toimenpiteitä tarvitaan 2*2² = 8	4 Merkittävä riski Toimenpiteet välttämättömiä 2*3² = 18
TODENNÄKÖINEN/ TOISTUVA	3 Kohtalainen riski Toimenpiteitä tarvitaan 3*1² = 3	4 Merkittävä riski Toimenpiteet välttämättömiä 3*2² = 12	5 Sietämätön riski Toimenpiteet välttämättömiä 3*3² = 27

Kun riskit on tunnistettu ja niiden vaikuttavuus on määritelty, on seuraavana toimenpiteenä päätettävä niiden merkittävyys. Kaikkien riskien poistaminen ei kuitenkaan ole välttämättä mahdollista. Yleisesti voidaan todeta, että riskin suuruuden ollessa kohtalainen, merkittävä tai sietämätön, on riskiin puututtava. Tämä merkitsee käytännössä sitä, että toimiin riskin poistamiseksi tai vähentämiseksi ryhdytään ja näille toimenpiteille asetetaan aikataulu sekä vastuuhenkilö. Riskienhallintatoimista huolimatta riski voi olla edelleen olemassa mutta epätodennäköisempänä. Tällaisissa tapauksissa lasketaan jännösriski edellä mainitulla tavalla. Riskienhallintaprosessin toistaminen edellyttää hyvää dokumenttien hallintaa sekä tahtotilaa toteuttamiseen. Turvallisuusjohtamista ja riskienhallinnan toteuttamista varten on olemassa myös useita erilaisia sähköisiä järjestelmiä,

mutta alkuun on mahdollista päästä myös perinteisin menetelmin ja tuottaa tarvittava aineisto kirjallisesti.

2.4 Oppilaitos ja oppilaitosturvallisuus

Koulutus on julkisella rahoituksella toteutettua palvelua, jonka tulokset mitataan valmistuneiden henkilöiden määränä sekä laadukkailla tutkinnoilla ja viime kädessä myös laadukkailla työntekijöillä. Ammatillisen koulutuksen yksi keskeinen tarkoitus on opiskelijoiden kehityksen tukeminen, jotta heistä voi kasvaa hyviä, tasapainoisia ja sivistyneitä ihmisiä sekä yhteiskunnan jäseniä, mutta myös antaa heille valmiuksia ja tarpeellisia tietoja ja taitoja jatko-opintoihin, ammatilliseen kehittymiseen, persoonallisuuden sekä harrastusten monipuoliseen kehittämiseen. [39, s. 10]

Oppilaitosten turvallisuudesta ovat linjaorganisaation mukaisesti vastuussa rehtorit. Rehtoreiden tehtävä on haastava, koska selkeitä työvälineitä oppilaitosturvallisuuden mittaamiseen ja hallintaan ei ole. Anne Konu [40, s. 23] on väitöskirjassaan todennut oppilaitoksen arvioinnin tärkeyden kahdesta eri näkökulmasta. Hänen mielestään oppilaitos voi olla kiinnostunut kasvatuksellisten ja hallinnollisten toimien kokonaisuudesta, jolloin se voi parantaa yleistä toimintaansa ja aikaansaannoksiaan. Toisaalta oppilaitosten tulosturvallisuus voi vaatia näyttöä myös ansioista sekä tavoitteiden toteutumisen asteesta, mutta myös asiakastarpeiden kohtaamisesta. Oppilaitoksen asiakkaita tulee tarkastella laajassa kontekstissa, jolloin oppilaitoksen asiakkaita ovat oppilaat, heidän vanhempansa tai huoltajansa tai muut oppilaitoksen asiakkaat, joita voivat olla esimerkiksi oppilaitoksen leipomokaupassa asioivat tai autolinjan korjauspalveluita käyttävät henkilöt. Tässä yhteydessä onkin keskeistä nostaa esiin asiakkaiden tarpeet, joiden tarpeet suuntaavat myös turvallisuuden järjestelyjä. Nämä asiakkaat vaativat palveluilta aiempaa enemmän ja lisäksi he ovat turvallisuustietoisempia kuin ennen. Näenkin, että turvallisuus on yksi keskeinen kilpailuvaltti tulevaisuudessa koulutuksen saralla.

Oppilaitokset ovat keskeinen yhteiskunnallinen toimija. Opetukseen osallistuvan oikeutta turvalliseen opiskeluympäristöön edellytetään perusopetuslaissa [41], lukiolaissa [42] ja laissa ammatillisesta koulutuksesta [43]. Turvallisuus nousee esille myös oppilashuolto-

laista [44] ja edellä mainittujen säädöksiin pohjautuvissa määräyksissä ja ohjeissa. Työturvallisuuslaissa [45] puolestaan veloitetaan työnantajaa ja työntekijöitä työturvallisuutta ylläpitävään ja parantavaan yhteistoimintaan. Työturvallisuuslaki antaa työnantajalle ja tämän edustajalle (rehtori) velvoitteita, mutta myös tosiasiallisia keinoja työturvallisuuden parantamiseen. Työnantajan velvollisuuksia on muun muassa vaarojen ja riskien arviointi, työympäristön turvallisuuden säännöllinen seuranta, työsuojelun toimintaohjelman laatiminen, josta johdetut toimenpiteet on otettava huomioon työpaikan johtamisessa ja kehittämistoiminnassa. Toimenpiteitä on myös tarkasteltava yhdessä työntekijöiden tai heidän edustajiensa kanssa. [46, s. 44–50]

2.4.1 Oppilaitoksen organisaatiotasoiset turvallisuusvaatimukset

Oppilaitoksen näkökulmasta turvallisuus on keskeinen osa sen toimintakykyä toimia häiriöttömästi erilaisissa normaaliolosuhteissa. Turvallisuus onkin osa oppilaitoksen perustehtävää ja päivittäistä toimintaa. Toimivalla turvallisuusjärjestelmällä tuetaan yhteiskunnan tai organisaation itsensä asettamia tavoitteita. Oppilaitoksen toiminnassa turvallisuuden osa-alueita voidaan tarkastella seuraavasti:

1. Henkilöstön ja oppilaiden hyvinvoinnin tavoitteellinen ja pitkäjänteinen edistäminen
2. Onnettomuuksien ehkäiseminen vaikuttamalla oppilaitoksen työyhteisön ja siellä toimivien ja sen piirissä olevien ihmisten tapoihin ja taitoihin
3. Teknisten ja rakenteellisten ratkaisujen hyödyntäminen sekä henkilökunnan ohjeistaminen ei-toivottujen tilanteiden varalta.

Turvallisuus on syytä nähdä myös mainetekijänä, koska sillä on vähintäänkin välillinen vaikutus oppilaitoksen julkisuuskuvaan ja imagoon. Mikäli oppilaitoksen toimintaympäristö tai sen toiminta koetaan turvattomaksi, koituu siitä mittavia mainehaittoja sekä mahdollisia muita välillisiä tai välittömiä kustannuksia. [47, s. 268]

2.5 Oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen ja kokonaisturvallisuus

Oppilaitoksen turvallisuusjohtamisella tarkoitetaan tässä yhteydessä tavoitteellista toimintaa, jossa työyhteisön toimintatavat ja ohjeet ovat selkeitä, viestintä on samansuuntaista ja osallistujien kesken käydään aitoa dialogia. Turvallisuusjohtamisen perustan muodostaa visio työpaikasta, jossa ei tapahdu työtaturmia eikä aiheudu työoloista johtuvia sairauksia. Lisäksi oppilaitoksessa huomioidaan myös opiskelijoiden oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. [48]

Oppilaitoksen sitoutuminen turvallisuustyöhön heijastuu myös oppilaisiin, koteihin ja kaikkiin sidosryhmiin. Koska turvallisuus on jatkuvasti muokkautuva tila, on turvallisuustyölle ominaista, että tavoitehorisontti siirtyy lähestyttäessä edellisiä tavoitteita. Kyse on kokonaisvaltaisesta parantamisesta, joka huomioi ihmisten hyvinvoinnin, työskentelyolosuhteiden sekä prosessien parantamisen. Oppilaitoksen kokonaisturvallisuus rakentuukin turvallisuuden johtamisen, yhteisen oppimisen ja kehittämisen sekä yhteisöllisten toimintamallien ympärille. Näiden kannalta keskeisiä asioita ovat ennakointi, poikkeamatilanteen hoito ja poikkeamatilanteen jälkihoito. [48]

Kokonaisturvallisuuden ajatuksessa kyse on siitä, että oppilaitoksen henkilökunta ja opiskelijat ovat yhdessä ymmärtäneet turvallisuuden merkityksen ja lähestyvät asiaa positiivisella kehittämisotteella. Tällöin muodostuva ennakoiva ote mahdollistaa oppilaitoksessa kyvyn tunnistaa poikkeamatilanteita ja kehittää erilaisia toimintamalleja niiden ehkäisemiseksi, torjumiseksi tai niistä aiheutuvien vahinkojen pienentämiseksi. Hyvin johdetulla ja turvallisuuteen varautuneella oppilaitoksella on myös sietokykyä kohdata äärimmäisiäkin tilanteita niin, että tilanteessa kyetään toimimaan ja paluu päivittäiseen arkeen tapahtuu nopeasti sekä suunnitelmallisesti. [49] Oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen edellyttää kuitenkin, että henkilöstö on sitoutettu turvallisuusajatteluun ja -toimintaan.

2.5.1 Turvallisuuden toimijat

Henkilöstön osallistaminen turvallisuuteen on tärkeässä roolissa, sillä työyhteisön jäsenillä on runsaasti tietoa ja taitoa työyhteisön toiminnasta. Tämä hiljainen tieto tulee saada

käyttöön esimerkiksi tunnistettaessa työhön liittyviä riskejä, arvioitaessa niiden merkitystä ja tehtäessä toimia riskien poistamiseksi, välttämiseksi tai minimoimiseksi. Koko johdon ja henkilöstön sitoutuminen yhteisen turvallisuustason tavoittamiseen on erittäin tärkeää, sillä kognitiivinen äly on paljon suurempi kuin yksittäinen. Turvallisuusjohtamisen tukena voidaan käyttää seuraavaa muistilistaa:

- turvallisuuspolitiikka sekä sen laatiminen
- riskien arvioiminen ja hallinta
- toimivaltuuksien ja toimintaan liittyvien velvoitteiden määrittäminen
- menettelytapaohjeistus
- turvallisuuden mittaaminen
- seuranta sekä dokumentointi
- työntekijöiden osaamiskartoitus
- turvallisuustiedottaminen

Oppilaitoksen turvallisuusorganisaatiossa nousee mukaisesti keskeiseen asemaan tarkastelunäkökulmasta riippuen viisi eri ammattiryhmistä koostuvaa klusteria. Oppilaitoksen johtoa edustavan rehtorin, riskienhallintapäällikön, kiinteistöpäällikön, työsuojelupäällikön sekä kouluterveydenhoidon roolit voidaan näistä tunnistaa keskeisimmäksi. Nämä henkilö- tai henkilöstöryhmät ovat keskeisessä asemassa luotaessa ja rakennettaessa oppilaitoksen organisaatiokulttuuria.

2.5.2 Organisaatiokulttuuri

Organisaatiokulttuurista on tehty useita erilaisia määritelmiä. yhteistä näille kaikille on se, että niitä pohjustaa kulttuurin määritelmä. Kaikkiin organisaatioihin liittyy ajattelua ja toimintaa määrittävä kulttuuri. Morganin [50, s. 138] mukaan kulttuuri jaetaan arvoihin ja merkityksiin, erilaisiin uskomuksiin ja yhteiseen tapaan mieltää sekä käsitellä kulloistakin asiaa. Organisaatiokulttuurista käytetään myös nimitystä yrityskulttuuri, toimintakulttuuri tai työskulttuuri. Nämä nimitykset tarkoittavat kuitenkin likipitään samaa asiaa eli tapahtumia työn, ihmisten ja johtamisen kohdatessa. Organisaatiokulttuuri on kuitenkin huomattavasti enemmän ja syvempi asia kuin säännöt ja ilmapiiri taikka johtamistapa. Organi-

saatiokulttuuri yhdistää ihmiset ja ohjaa heidän toimintaansa tehden organisaatiosta ainutlaatuisen. Se voidaan nähdä koko työelämän ytimenä. Organisaatiokulttuurin on sanottu syntyvän oppimalla, vahvistuvan johtamalla ja uudistuvan yhteistyöllä. [51, s. 200]

Organisaatiokulttuuri on tunteiden, normien sekä sosiaalisen arvostuksen kautta vaikuttava voima, joka lävistää koko organisaation ja vaikuttaa kaikkiin sen vaikutuspiirissä oleviin ihmisiin. Se on ihmisiä yhdistävä mutta myös organisaatioita toisistaan erilaistava voima. Organisaatiokulttuuri ohjaa kaikkea mitä me teemme, mihin pitäisi kiinnittää huomiota huomiota sekä sitä, mitä tulisi pitää tärkeänä. Monesti juuri organisaatiokulttuuri kannustaa henkilöstöä tekemään enemmän yhteisten tavoitteiden edistämiseksi ja pitämään asetetut päämäärät mielessä, mutta kulttuurin ollessa huonoa se voi myös estää näitä tavoitteita toteutumasta ja tuolloin ratkaista organisaation menestyksen ja tulevaisuuden. Kulttuuri voikin innostaa osallistumaan, sitoutumaan, uudistumaan, ottamaan asioihin aktiivisesti kantaa sekä luoda hyvää ilmapiiriä ja tuottamaan tulosta. Epäonnistuksessa se voi pahimmillaan lannistaa, viedä työmotivaation sekä kiinnostuksen ja kannustaa pysymään syrjässä saada tuntemaan turhautumista. [51, s. 13]

Huhtalan ja Laakson [52, s. 13–32] kirjassa käsitellään Scheinin määritelmiä organisaation ja -kulttuurin teoriasta. Scheinin mukaan organisaatio ja -kulttuuri ovat monimutkaisen ryhmäprosessin aikaansaannos mikä osoittaa kaikkein vaikeimmin muokattavissa oleviin ja kestävimpiin elementteihin. Organisaatiokulttuuria tuleekin tutkia syvemmin, tulkita laajemmin sekä ymmärtää että kulttuurin muuttaminen tulkitaan usein hyökäykseksi organisaation tukirakenteita kohtaan [53, s. 41]. Organisaatiokulttuuri käsitteenä tulisi ymmärtää silloin, kun tarvitaan ymmärrystä ihmisten välisessä yhteisössä tapahtuvista käsittämättömistä asioista [51, s. 13].

Scheinin [53, s. 44] teorian mukaisesti ”kulttuuri on ryhmän historiansa aikana oppimien, yhteisten ja itsestään selvien oletusten loppusumma.” Organisaatiokulttuurin keskeisin tehtävä onkin luoda päivittäiseen työskentelyyn selkeyttä ja kertoa miten saavutetaan mikäkin asia. Kulttuurin avulla ymmärretään organisaatiossa ihmissuhteita sekä priorisoidaan asioita tärkeysjärjestykseen. Organisaatiokulttuuri voi olla satunnainen, arvaamaton ja yleensä ennakoimattomissa oleva yllättävä voima. Esihenkilöt saavat kulttuuria tarkastelemalla kuitenkin tärkeää tietoa henkilöstön arvoista sekä toimintaa ohjaavista

periaatteista, joista johtajat voivat tehdä päätelmiä, millä tavoin uudistaa ja viedä kulttuurimuutosta eteenpäin. [51, s. 14]

Organisaatiokulttuurin kuvauksista yksi käytetyimmistä on Scheinin [53, s. 1–11] teoria, jossa organisaatiokulttuuri jaetaan kolmeen tasoon:

1. Ensimmäinen organisaatiokulttuurin taso koostuu selvästi havaittavista rakenteista ja toimintatavoista sekä yhteisön aikaansaannoksista. Tämä on organisaatiokulttuurin näkyvin pinta, joka selviää yhteisön ulkopuoliselle hyvin nopeasti vierailun aikana ja jonka jokainen organisaatioon kuuluva osaa kuvata [53, s. 1–41]
2. Toinen organisaatiokulttuurin taso koostuu ilmaistuista arvoista sekä normeista, mitkä ovat hieman enemmän organisaation pinnan alla. Nämä saadaan kuitenkin selville yhteisesti pohdittaessa, jolloin arvot ja yhteisölle tärkeät ja arvostettavat asiat nousevat pintaan. Nämä ovat perusteet organisaation toiminnalle. [53, s. 1–41]
3. Kolmas ja samalla myös syvimmällä taso rakentuu syvimmistä olettamuksista, jotka sisältävät perususkomuksia ja -käsityksiä. Nämä olettamukset ovat syntyneet pitkän aikavälin aikana organisaation henkilöstön näkemysten, toiminnan sekä ammatillisen kulttuurin kautta. Nämä syvimmät olettamukset ovat muuttuneet aikojen kuluessa itsestäänselvyyksiksi. Näitä olettamuksia on kaikkein vaikein muuttaa niiden pitkän historian, sekä asenteisiin juurtumisensa takia. [53, s. 1–41]

Yhtenäinen ja vahva kulttuuri muodostaa organisaatiosta tuottavan ja tehokkaan. Yhteistyökyky sekä joustavuus toisten vastaavien organisaatioiden kanssa tulee kuitenkin varmistaa, jolloin on myös huolehdittava, ettei kulttuuri jäykisty ja muodostu sisäänpäin kääntyneeksi. Organisaatioon kohdentuu jatkuvasti sisäisiä sekä ulkoisia haasteita ja organisaatiokulttuurin avulla näistä haasteista pystytäänkin selviytymään. Ulkoiset haasteet voivat liittyä tulevaisuuden muutoksiin valmistautumiseen tai markkinoilla pärjäämiseen. Sisäiset haasteet puolestaan liittyvät ihmisten toimintaan ja yhteistyöhön. Haasteena voikin olla saavutuksien yhtäläinen huomioiminen, tasavertainen palkitseminen tai vaikkapa johtamisen periaatteet. [51, s. 15] Organisaatiokulttuuri voidaankin nähdä yhtenä kilpailuetuna tai sen mahdollistajana ainutlaatuisuutensa vuoksi. Organisaatiokulttuuri vaikuttaakin yrityksen menestykseen organisaation identiteetin avulla sitouttamalla

henkilöstöä toimintaan. Hyvä kulttuuri sisäistetään sekä synnytetään yhdessä toimimalla, jolloin se tukee organisaation päämääriä sekä strategiaa. Lisäksi luottamus henkilöstön ja organisaation johdon välillä tukee hyvää kulttuuria. Organisaatiokulttuuri onkin aina myös hyvin johtajan näköinen.

Organisaatiokulttuuri tavallaan yhdistää ja hitsaa organisaation ihmiset ja erilaiset tehtävät yhteen. Organisaatiokulttuurin onkin oltava helposti tarttuvaa ja tiukasti kiinni pitävää ja sen tulee vaikuttaa myös niinä hetkinä, kun sitä ei selvästi huomaa. Organisaatiokulttuuri on läsnä myös kaikissa sosiaalisissa tilanteissa, joten se myös sisäistetään suhteellisen helposti. Kulttuurin sosiaalinen voima antaa rajat ja voimavaroja yhteiselle toiminnalle. Sillä on yhteistyöstä tukeva luonne, mutta se yksilön kannalta se voidaan nähdä myös itseilmaisua ja persoonallisia tapoja rajoittavana. Keskiössä organisaatiokulttuurissa ovat normit, tunteet sekä yhteisöllinen arvostus. Kuuselan [51, s.17–25] mukaan voidaan kulttuureja erotella niiden piirteiden kautta, ainakin teoriassa. Kulttuurit voidaan luokitella aikaansaavaan, voittamista arvostavaan, viihtymistä painottavaan, välistä vetävään, taikka kokeilemisen sallivaan, osaamisen jakamista edellyttävään tai asioiden siirtämistä sietävään, kalenteria kunnioittavaan ja asioissa eteneviin kulttuureihin. Jotta pystyy ymmärtämään ja kehittämään oman yhteisönsä kulttuuria, on se kuitenkin aina ensin tunnistettava ja ymmärrettävä riittävän syvällisesti.

Eräät oppisuuntaukset näkevät organisaatiokulttuurin metaforana eli kielikuvana yhteisölle, jolloin kulttuuri on sama asia kuin organisaatio. Nämä henkilöt katsovat, että kulttuurin muutos ei ole hallittavissa yksittäisen toimijan johdolla jolloin näin ollen se olisi mahdotonta. Monta tutkimusta kuitenkin puoltaa kulttuurin tietoista muutosta, jolloin kulttuuri itse nähdään muuttujana. Tällöin kulttuurin muutos mahdollistaa myös toiminnan muutoksen kohti organisaation tahtotilaa. [52, s. 29] Organisaatiokulttuuri on kuitenkin ilmiönä itsenäinen, vaikka se on myös iso osa organisaatiota. Organisaatiokulttuuri on kuitenkin vain yksi osa toimintamallien, strategian, brändien sekä näihin liittyvien rakenteiden joukossa. Tästä johtuen kulttuuria tulisi tarkastella osana suurempaa kokonaisuutta, sillä organisaatiokulttuuri muodostuu ihmisten lisäksi organisaation tehtävästä ja strategiasta.

2.5.3 Organisaation ja strategian vaikutus kulttuuriin

Organisaatiokulttuurin pohjana on organisaation strategia, perustehtävä, rakenne ja toimintaympäristö. [51, s. 30–34] Scheinin [13, s. 146] teorian perusteella organisaatiokulttuuriin koostuu organisaation rakenteesta, järjestelmistä ja menettelytavoista. Lisäksi toimiloiden, julkisivujen, rakennusten ja esineiden muotoilu, sekä niihin liittyvät tarinat, legendoineen ja myytteineen tärkeimmistä tapahtumista sekä ihmisistä, tuovat oman sävynsä kulttuuriin. Lisäksi myös viralliset organisaatiofilosofiat, uskonkappaleet ja perustamisasiakirjoissa olevat lausumat vaikuttavat väistämättä kulttuuriin.

Organisaatiokulttuuri ei ole koskaan täysin yhtenäinen, sillä kulttuureissa esiintyy aina alakulttuureita. Tämä sama pätee myös oppilaitoksiin. Alakulttuureita voikin muodostua opettajista, opetusta tukevasta henkilöstöstä sekä oppilaitoksen johdosta. Nämä ryhmät voivat myös sekoittua ammattinimikkeiden välillä, jolloin yhtenevä nimittäjä voi olla vaikkapa yhteisön liikuntakerho. Alakulttuurien tunnistaminen on johtamisen kannalta merkityksellistä, sillä niiden olemassaolo voi vahvistaa tai heikentää oppilaitoksen asettamien tavoitteiden saavuttamista sekä vastuiden ja velvollisuuksien täyttymistä.

2.6 Opetuksen järjestäjän vastuut ja velvollisuudet

Opetuksen järjestäjän on tarjottava turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö [54, s.11]. Organisaationa oppilaitokset ovat työpaikkoja, joita koskee työnantajia ohjaavat lait, asetukset ja erilaiset viranomais määräykset. Kansainvälistymisen ja suomalaisen yhteiskunnan muutosten myötä oppilaitoksiin kohdistuvat turvallisuushaasteet ovat aiempaa monimuotoisempia ja monimutkaisempia. Julkisuudessa esille tulleiden oppilaitoksiin kohdistuneiden vakavien väkivallantekojen seurauksena on toteutettu useita erilaisia tutkimus- ja kehittämishankkeita turvallisuuden parantamiseksi sekä psykologisen turvallisuuden tunteen kohottamiseksi. Tänä päivänä oppilaitosturvallisuudessa pyritäänkin vahvasti siirtymään reagoivasta kulttuurista ennakoivaan ja proaktiivisempaan turvallisuuskulttuuriin.

2.6.1 Opetustoimen näkökulmat

Oppilaiden turvallisuus on oppilaitoksen henkilökunnan vastuulla oppilaitoksessa tapahtuvan opiskelun aikana. Vastuu turvallisuudesta tulee nähdä laajana, jolloin sen toteuttamisen tulee kattaa oppituntien lisäksi myös ruoka- ja välitunnit sekä erilaiset tauot sekä opiskelijoiden siirtymisen eri opetuspisteiden. Tässä yhteydessä tulee huomioida myös erilaiset yhteiset tapahtumat ja opiskelijoille järjestettävät retket. [54, s. 11; 55].

Oppilaiden turvallisuuskasvatuksessa pyritäänkin vaikuttamaan opiskelijan turvallisuus- asenteisiin sekä hänen arvomaailmaansa. Tiedollisen ja taidollisen perustan kasvattamisella onkin keskeinen vaikutus arjen turvallisuuteen. Lähtökohtaisesti turvallisuuskasvatuksessa keskeinen tekijä on oppilaan kyvyt sekä omasta itsestä nouseva halu toimia turvallisesti.

Oppimisympäristöä voidaan turvallisuuden näkökulmasta jäsentää monin eri tavoin. Yleisimmin käytetty tapa on jakaa se fyysiseen ja psykologiseen turvallisuuteen. Näistä ensimmäinen kattaa tilojen ja ympäristön turvallisuuden ja fyysisen koskemattomuuden ja jälkimmäinen kattaa psyykkisen-, sosiaalisen- ja pedagogisen turvallisuuden.

2.7 Oppimisympäristöt

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä yksilön oppimiseen liittyvää fyysisen ympäristön ja psyykkisten tekijöiden mutta myös sosiaalisten suhteiden kokonaisuutta. Oppimisympäristö voi olla fyysinen tai virtuaalinen paikka, joka muodostaa yhteisöllisen oppimista tukevan paikan. [56, s. 87, 94], [57, s. 11–12] Tässä yhteydessä tarkastelen oppimisympäristöä järjestyksessä fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus, sillä fyysisesti turvattomassa tilassa myös psyykkisen turvattomuuden tunne on suurempi. Fyysinen ja psyykkinen turvattomuus puolestaan vaikuttavat sosiaalisen turvallisuuden tunteeseen ja tätä kautta pedagogiseen turvallisuuteen. [58, s. 5]

2.7.1 Fyysinen oppimisympäristö

Fyysinen oppimisympäristö vaikuttaa siellä toimiviin ihmisiin. Parhaiten oppiminen toteutuu, kun oppimisympäristö on rakennettu oppimista varten ja tukee opetuksen tavoitteita. [56, s. 51–53], [57, s. 11–12] Oppimisympäristön tulee mahdollistaa monipuoliset opiskelumenetelmät ja työskentelytavat sekä tarjota esteettisiä kokemuksia oppijalle. Erilaisina oppimisympäristöinä voidaan hahmottaa oppilaitoksen kiinteistöön kuuluvat rakennukset, opetukseen tarkoitetut luokka- ja työpajatilat sekä opetuksen aikana käytettävät aineet, tarvikkeet sekä erilaiset oppimateriaalit. Laajasti tulkittuna rakennetun ympäristön lisäksi myös kiinteistöä ympäröivästä luonnosta on mahdollista löytää lisäresursseja oppimisympäristöjen toteuttamiseen.

Rakenteellisen ja teknisen turvallisuuden lähtökohtana on tilojen turvallisuus ja terveellisyys, millä tarkoitetaan erilaisten ei-toivottujen tapahtumien vähentämistä teknisin ja suojauksellisin menetelmin sekä huolehtimalla oppimisympäristön terveellisyydestä, esimerkiksi sisäilman ja puhtauden osalta. Näiden ollessa kunnossa voidaan turvallisuutta pitää yllä kiinteistön aktiivisella, oikealla ja huolellisella käytöllä. [54, s. 11.] Oppilaitoksessa käytettävällä irtaimistolla tulee olla selkeä hankintamenettelytapa, kunnossa olevat varastointijärjestelyt ja luonnollisesti kiinteistön ylläpitoon ja perussiisteyteen ja -ylläpitoon tulee olla varattuna riittävät resurssit. Vastuu tilojen turvallisuudesta ja asianmukaisuudesta on ensisijaisesti toiminnan harjoittajalla. [54, s. 11.] Käytännössä tämä merkitsee sitä, että rehtoreiden sekä muiden oppilaitoksen johtoon kuuluvien henkilöiden tulee huolehtia siitä, että turvallisuusohjeet ja toiminnassa olevat käytänteet ovat ajantasaista, toimivia ja että niitä noudatetaan. Oppimisympäristön sekä kiinteistöjen yleisen kehittämisen tulee olla kiinteästi sidottu organisaation riskienhallintaprosessiin sekä muuhun turvallisuustoimintaan. Rakenteellista ja teknistä turvallisuutta sekä toimintaan liittyviä riskejä tulee tarkastella pienemmissä alaryhmissä, jolloin esille saadaan myös pitkän ajan kuluessa tapahtuvaa negatiivista kehitystä, jonka seurauksena on saattanut syntyä uusia vahinkoihin johtavia riskejä, joita lyhyen ajan poikkileikkaustarkastelussa voi olla vaikeampaa havaita. Yleisesti voidaan todeta, että esimerkiksi monet työtapaturmat ovat seurausta huonosta suunnittelusta tai tilojen ja välineiden epätarkoituksenmukaisuudesta tai huollon puutteesta. Oppilaitoksessa tuleekin kiinnittää erityistä huomiota tapaturmien ja läheltä piti -tilanteiden tilastointiin ja tutkintaan. Useimmat työtapaturmat

ovatkin estettävissä tai vältettävissä ympäristöä muuttamalla tai henkilöiden perehdyttämisellä, koulutuksella ja valistustoiminnalla. [54, s. 13–14.]

2.7.2 Psyykinen turvallisuus

Oppilaitoksen toimintakulttuuriin kuuluu olennaisesti psyykinen turvallisuus. Tässä yhteydessä psyykkisellä turvallisuudella tarkoitetaan sitä, miten organisaatiossa suhtaudutaan turvallisuuteen ja turvallisuusasioihin sekä esimerkiksi sitä, että vahingon sattuessa haetaan ratkaisuja vastaavan tilanteen ennaltaehkäisemiseksi ja torjumiseksi ilman että tilanteessa haettaisiin syyllistä. Psyykkisen turvallisuuden ollessa kunnossa mahdollistaa se opiskelijalle, että hän voi ilmoittaa matalalla kynnyksellä esimerkiksi kiusaamisesta taikka seksuaalisesta häirinnästä ja opiskelija voi luottaa siihen, että hänen ilmoittamansa asia käsitellään asianmukaisesti ja luotettavasti. Tämä on jo opiskelijan perusoikeuksiin kuuluva tekijä. [54, s. 11].

Keinoja psyykkisen turvallisuuden rakentamisessa on opiskelijoiden ryhmäyttäminen ja heidän tasa-arvoinen kohtelunsa, jolloin jokainen yksilö voi osallistua opetustoimintaan ja hän voi kokea tulevansa itsenäisesti ajattelevana yksilönä kuulluksi. Käytännössä opiskelijoiden ryhmän muodostukseen tulee panostaa jo heti opintojen alussa. Vastavasti jos ryhmiin tulee muutoksia, niin muutostilanteissa ryhmäyttämiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota ja pyrkiä hitsaamaan uudistunutta ryhmää paremmaksi. Toinen keino psyykkisen turvallisuuden edistämiseksi on mahdollistaa opetus- ja muun henkilöstön sekä opiskelijoiden muodollisten kohtaamisten lisäksi myös epämuodolliset kohtaamiset, esimerkiksi käytäväkeskustelut tai yhteiset virkistyshetket oppilaitoksen yleisissä tiloissa.

Oppimisympäristön näkökulmasta psyykkistä turvallisuutta voidaan edistää kannustavalla ja luottamuksellisella ilmapiirillä. Oppija tulee kohdata vuorovaikutustilanteessa yksilönä ja kunnioittaa häntä arvokkaana ja tasavertaisena toimijana. [56, s. 32, 52–53] Käytännössä tämä tarkoittaa sen tosiasian hyväksyntää, että yksilöinä ja persoonina me olemme kaikki erilaisia ja ainutlaatuisia. Opiskelijalle syrjinnän tai epätasavertaisuuden kokemus voi olla traumaattinen asia mistä hän kärsii koko loppuelämänsä.

Psyykkinen turvallisuuden avulla luodaan toimiva työilmapiiri ja lisätään opiskelijoiden opiskelumotivaatiota sekä tuodaan heille oppimisen iloa. Oppimisilmapiirin tulisikin olla mahdollisimman avoin ja vuorovaikutteinen, jolloin jokainen oppimistilanteeseen osallistuva opiskelija voi sanoa avoimesti mielipiteensä ja luottaa siihen, että siihen suhtaudutaan asiallisesti. Opettajan rooli korostuukin tässä siten, että hänen tulee huomioida jokainen opiskelija mahdollisuuksien mukaan yksilönä, kannustaa häntä ja auttaa häntä löytämään ovat vahvuutensa, haastamaan ottamaan haasteellisempia tehtäviä sekä tukea kehityskohteiden kanssa asettamalla opiskelijalle sopivia yksilökohtaisia tavoitteita ja auttaa häntä varmistamaan niiden saavuttaminen. [59] Näin tuetaan positiivisen psykologian kehää, jolloin kasvava itsetunto sekä motivaatio johtavat parempaan oppimisenestykseen mikä puolestaan rakentaa oppilaan tulevaisuutta ja ohjaa hänet yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi. Opiskelijan huomatessa, että hän saavuttaa asetetut tavoitteet ja hän kokee oppivansa uusia asioita, hänen itseluottamuksensa paranee. Psykologiassa tällaista asennetta, uskoa ja luottamusta omaan tekemiseensä kutsutaan minäpysyvyydeksi. [60] Palautteen antaminen ja saaminen on minäpysyvyyden kannalta ensisijaisen tärkeää. [61, s. 18–19]

Opiskelijan näkökulmasta ryhmään kuulumisen ja turvallisuuden tunteen kokeminen vaikuttavat hänen toimintaansa positiivisesti ja motivoivasti. Lisäksi sillä on sosiaalista pääomaa kasvattava vaikutus. Yksinäisyyden tai syrjäytymisen kokemuksella voi puolestaan pitkittyessään olla kauaskantoisia vaikutuksia yhteiskunnallisesti [62] Syrjäytynyt henkilö voikin maksaa yhteiskunnalle hyvinkin paljon. Tarkkaa euromääräistä summaa ei ole tämän ongelman monimuotoisuudesta johtuen mahdollista laskea. [62, s. 57] On myös yleisesti tiedossa, että syrjäytyminen voi pahimmillaan johtaa myös ääriajatteluun ja siitä seuraaviin ei-toivottuihin ilmiöihin, joita ovat esimerkiksi oppilaitoksiin kohdistuneet vakavat väkivallanteot, joiden taustalla onkin usein ollut pitkittynyt kokemus kiusaamisesta ja syrjäytyminen [62, s. 101].

Itsetunnolla on yhteys hyvinvointiin ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen. On tärkeää, että oppilaalla on itsestään realistinen käsitys. Kyse on sisäisen kokemuksen luomasta tunteesta, että hän on riittävä omana itsenään. Terve itsetunto ilmenee positiivisena suhtautumisena itsen, ympäristöön ja tulevaisuuteen.

2.7.3 Sosiaalinen turvallisuus

Turvallisuutta voidaan tarkastella myös monitasoisena sosiaalisena arvona. Kansallisella tasolla voidaankin puhua yhteiskuntarauhasta. Oppilaitoksen organisaation tasolla kyseessä on ryhmän turvallisuus. Yksilötasolla sosiaalinen turvallisuus on tasapainoa oman itsensä sekä vallitsevan viiteryhmän välillä. [63]

Sosiaalinen turvallisuus rakentuu ryhmän kiinteydestä, sosiaalisista suhteista ja näiden kautta syntyvästä luottamuksesta. Mikäli oppilaitoksessa mahdollisesti esiintyvään henkiseen tai fyysiseen väkivaltaan ei puututa, vaarantuu sosiaalisen turvallisuuden tunne. Puuttumalla riitoihin, häirintään ja kiusaamiseen viestii opettaja välittämisestä ja kunnioituksesta. Opettajan tulee myös omalla toiminnallaan osoittaa hyväksyttävän käytöksen rajat. Rajojen asettaminen liittyykin oppilaitoksen sietämisen kulttuuriin ja siihen millainen käytös tai toiminta katsotaan moitittavaksi? Sietämisen kulttuuri on mahdollista muuttaa vain oppilaitoksen henkilöstön sitoutumisen kautta. Puuttumalla turvallisuutta uhkaaviin tapahtumiin nopeasti ja jämäkästi voivat oppilaat kokea olevansa turvassa. Näin opettaja ansaitsee ainutlaatuisen luottamusaseman ja hänestä muodostuu merkityksellinen ja kunnioitettava oppilaitosta edustava auktoriteetti.

Sosiaaliseen oppimisympäristöön vaikuttavat vuorovaikutukseen ja ihmissuhteisiin liittyvät tekijät [56, s. 72]. Sosiaalista turvallisuutta on mahdollista kehittää vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin kautta. Tämä voidaan nähdä verkostomaisena rakenteena, jonka sisäpiiriin luetaan kuuluvaksi opiskelija perheineen sekä muut hänen läheisensä ja opettajat ja sekä muu oppilaitoksen organisaation henkilökunta, muut vertaisopiskelijat, kaverit ja ystävät sekä esimerkiksi opiskelijaterveydenhuolto. Verkoston ulkoiseen kehään voidaan lukea kuuluvaksi muut erilaiset oppimista tukevat toimijat, joista esimerkkinä mainittakoon sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottajat.

Opiskelijalle sosiaalinen turvallisuus merkitsee mielekästä työskentely-ympäristöä, jossa hän voi olla vuorovaikutuksessa opettajan ja muiden vertaisopiskelijoiden kanssa. Osallisuus ryhmään, mahdollisuus tehdä vuorovaikutusaloitteita ja tunne yhteisöön kuulumisesta vahvistavat turvallisuuden tunnetta. Ryhmän hyvä ilmapiiri mahdollistaa yksilön omana itsenä toimimisen. [56, s. 72–78] Oppilaitos on usein avainasemassa sosiaalisen

pääoman kerryttämisessä. Vastuullisuus, erilaisuuden hyväksyminen sekä hyvät yksilösuhteet kannustavat osallistumiseen, mikä näkyy ryhmässä hyvänä ja huolehtivana ilmapiirinä, mitkä puolestaan johtavat parempiin oppimistuloksiin. Turvallisessa ryhmässä onkin mahdollista haastaa oppimiseen ja ottaa turvallisesti uusiin asioihin liittyviä haasteita ilman, että yksilön tarvitsee pelätä epäonnistumista tai kokea itseään nolatuksi. Sosiaalisella turvallisuudella on myös keskeinen vaikutus aiemmin mainittuun minäpystyvyyteen. Turvallisuuden kokemus voikin vaikuttaa opiskelijan elämään ja ajatteluun pitkällä tähtäimellä positiivisesti monella eri tasolla.

Sosiaalista turvallisuutta vaarantavina tekijöinä voidaan pitää erilaisia opiskelijoiden välillä tapahtuvia konflikteja, suorituspainetta, kiirettä sekä ennalta-arvaamattomia muutoksia opinnoissa. Tässä yhtenä esimerkkinä mainittakoon opiskelijavalinnat todistusten perusteella. Todistusvalinta voikin johtaa siihen, että opiskelijan tulee tietää jo opintojensa varhaisessa vaiheessa mihin hän haluaa suuntautua, jotta hän voi keskittyä vain niihin opintoihin tai oppiaineisiin mistä hän saa jatkoa varten parhaimmat pisteet. [64, s. 7–15]

Oppilaitoksissa tapahtuva kiusaaminen sekä häirintä ovat myös yleinen ilmiö. Nämä eivät ole kuitenkaan missään muodossa hyväksyttäviä toimintamalleja. Lähtökohtaisesti kenenkään ei tarvitse sietää häirintää, minkään tasoista väkivallan uhkaa tai suoranaista fyysistä tai henkistä väkivaltaa. Oppilaitoksessa tuleekin olla menettelytapaohjeet sekä toimintatavat näiden tilanteiden varalta. [65]

Stressaavat tilanteet aiheuttavat väistämättä sekä psyykkisiä että fyysisiä muutoksia, mistä johtuen haastavien tilanteiden vaikutuksia ei pidä aliarvioida. Kärjistyneet tilanteet kuormittavat ja laskevat työntekijöiden viihtyvyyttä ja opiskelumotivaatiota. Monesti näihin kärjistyneisiin tilanteisiin liittyy monenlaisia negatiivisia tunteita aina syyllisyydestä ja kostonhalusta pelkoon tai häpeään. Mikäli tällaista osin kriisiytyneitä tilannetta ei osata käsitellä rakentavasti oikealla tavalla, niin se voi pitkittyä ja pahentua sekä viimekädessä lamauttaa koko työyhteisön.

Eräs keskeisin sosiaalista turvallisuutta vahvistava tekijä on vuorovaikutussuhteet. Kehittämällä työyhteisön sekä opiskelijoiden vuorovaikutustaitoja kyetään usein vahvista-

maan yksilöiden itsetuntoa. Tässä opettaja toimii keskeisessä roolissa lisäämällä oppilaiden keskinäistä luottamusta sekä luomalla positiivista ilmapiiriä. Usein tässä on apuna oppilaitoksen asettamat rajat sekä yhteisesti solmitut säännöt, joiden puitteissa toimitaan. Kun ryhmä on yhdessä saanut luoda yhteiset toimintatavat, niin jokaisen ryhmän jäsenen on helpompaa mieltää ne omikseen sekä sitoutua niihin. Ryhmän toimintaan voidaan vaikuttaa merkittävästi selkeiden sääntöjen ja yhteisten sopimusten kautta. Käytännössä esimerkiksi sopimalla yhteisistä käytännöistä sosiaalisen median käytössä, voidaan oppilaitoksen vaikutusta ulottaa myös opiskelijoiden vapaa-aikaan. Yhteisesti solmittujen pelisääntöjen avulla opettajan on myös mahdollista puuttua sosiaalisessa mediassa mahdollisesti tapahtuvaan negatiivissävyytteiseen viestintään sekä kiusaamiseen. Usein kuitenkin monessa oppilaitoksessa todetaan, että tämä ei kuulu oppilaitoksen perustehtävään ja opettajan toimivaltuuksiin, jolloin oppilaitoksen ulkopuolella tapahtuvat asiat jäävät opiskelijoiden väliseksi ja pahimmillaan pimentoon. [67]

Stressillä on myös vaikutusta sosiaaliseen turvallisuuteen. Yleensä stressiä pidetään haitallisena, mutta on myös totta, että tietyn tasoinen määrä stressiä opiskelu- ja työtilanteissa, kuten elämässä yleensäkin, voi olla tarpeellista ja asioita edistävää. Monesti stressin koetaan syntyvän arkielämän haasteista sekä tekemättömistä töistä ja tehtävistä. Tämänkaltaisesta normaaliksi luettavasta arjen stressistä useimmat ihmiset selviävät yksilökohtaisia stressinhallintakeinoja käyttäen. Kaikkiin tilanteisiin tätä ei kuitenkaan ole mahdollista yleistää johtuen yksilökohtaisista eroista psykologisen sietokyvyn määrään ja stressitilanteen käsittelyn osalta. Oppilaille opiskelusta aiheutuva stressi voi olla kuitenkin luonteeltaan erilaista ja edellyttää erilaisia keinoja selviytyä siitä. [66, s. 42–48]

2.7.4 Pedagoginen turvallisuus

Pedagogisen turvallisuuden voidaan ajatella muodostuvan fyysisen, psyykkisten ja sosiaalisten elementtien päälle. Pedagogisesta turvallisuudesta voidaan tässä yhteydessä käyttää luontevasti nimitystä turvallisuuskasvatus, jolloin turvallisuuden arvot ja käytännöt kytkeytyvät opetusaiheiden-, oppimisympäristön sekä ihmisten välisten verkoston kautta toisiinsa. Tässä opettajan tekemillä pedagogisilla ja opetusmenetelmävalinnoilla on keskeinen rooli. Usein opetusmenetelmät ja opiskelijoille annettavan ohjauksen sekä

palautteen avulla voidaan joko synnyttää tai heikentää oppilailta olevaa turvallisuuden tunnetta. Jotta opettajalla on mahdollisuus tehdä opetustoimessaan turvallisia valintoja, tulee oppilaitoksella olla selkeä ja käytäntöön viety visio turvallisesta opetusympäristöstä. Opettajan itsensä on myös vastaavasti koettava tekevänsä arvokasta työtä riittäväillä resursseilla, jotka ovat hänelle asetettuihin vaatimuksiin ja tavoitteisiin nähden oikeassa suhteessa. Opettajan oman turvallisuudentunteen kannalta keskeisiä asioita ovat toistaiseksi voimassa oleva työ- tai virkasuhde sekä riittävät resurssit. [48]

Opettajan itsensä näyttämä hyvä esimerkki onkin turvallisuustaitojen opettamisessa aivan keskeistä. Hyvällä turvallisuusosaamisella varustettu opettaja voikin erilaisin didaktiivisin keinoin kehittää oppijoiden ajattelua sen suuntaiseksi, että hän tunnistaa riski- ja vaaratilanteita ja osaa tehdä turvallisuuden näkökulmasta valintoja sekä osaa oikealla tavalla ilmoittaa havaintonsa opettajalle. [48]

2.8 Turvallisuustyö on jatkuvaa parantamista

Turvallisuuden kehitys etenee vaiheittaisesti, jolloin se tulee nähdä pikemminkin sykliittäisen kuin lineaarisen prosessin kaltaisena. Tätä voidaan kuvata laatujärjestelmistä tutulla kehämäisellä ajattelulla [68], jossa säännöllisin väliajoin tarkastellaan sekä arvioidaan tehtyjen toimien tosiallista vaikuttavuutta sekä saavutettua turvallisuuden tasoa. Tätä voidaan kuvata Suunnittele – Tee – Tarkasta – Toimi syklinä, [41] mikä tähtää jatkuvaan toiminnan parantamiseen. Kokonaisvaltainen turvallisuuden perusajatus on, että vaikka kaikkia mahdollisia uhkatilanteita ei ole mahdollista ennaltaehkäistä, niin koulutuksen ja harjoittelun avulla niissä kyetään toimimaan usein riittävällä tasolla. [68]

Oppilaitosten ja työyhteisöjen joustavuutta, soveltamista ja ennakointia voidaan poikkeustilanteiden varalta kehittää suunnittelullisesti, varautumalla poikkeustilanteisiin sekä järjestämällä käytännön harjoituksia ja toteuttamalla erilaisia kehittämisohjelmia. [69]

3 Turvallisuusosaaminen oppilaitoksessa

Turvallisuusosaaminen on tärkeää käytännön työtehtävissä ja iso osa ammattitaitoa. Turvallisuuskulttuurin ja -osaamisen merkitys on tärkeää nostaa esille opetuksessa, jotta oppilailla olisi riittävät valmiudet työtehtäviin. Tämä tapahtuu käytännössä seuraavasti:

- Turvallisuuskulttuurin ja -osaamisen merkitys nostetaan esille toisen asteen koulutuksessa monialaisesti.
- Toisen ja korkea-asteen oppilaitosten ja yritysten yhteistyötä lisätään ja tässä yhteydessä jaetaan turvallisuustyön hyviä käytäntöjä.
- Tuomalla turvallisuuskulttuurin kehittäminen ja turvallisuusosaaminen kiinteäksi osaksi opiskelua ja käytännön toimintaa.
- Osallistamalla koko työyhteisö kehittämiseen. [70]

3.1 Turvallisuusosaaminen

Turvallisuusosaaminen on korostunut toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Perinteisesti tapaturmavaarat liittyvät työskentelyyn koneiden ja laitteiden kanssa, tavaroiden siirto- ja nostotehtäviin sekä kompastumis- ja putoamisvaaroihin. Lisäksi myös kemikaalien kanssa työskentely tai voimakas melu aiheuttavat tapaturman vaaroja. [71] Edellä kuvattujen kaltaisten tapaturmien minimointiin voidaan vaikuttaa tutkintoihin kuuluvilla alakohtaisilla turvallisuuskoulutuksilla. Oppilaitoksessa esimerkin kautta opitut turvallisuuskäytännöt ovatkin suuressa roolissa opiskelijan siirtyessä työelämään. Turvallisuusosaamisen karttuessa opiskelija kykenee huolehtimaan itsestään myös erilaisissa arjen tilanteissa. Turvallisuusosaamisessa onkin keskeistä, että opiskelija ymmärtää olevansa aktiivinen toimija, joka kykenee vaikuttamaan omaan sekä muiden hyvinvointiin ja turvallisuuteen. [72]

3.2 Turvallisuuskulttuuri ja turvallisuusjohtaminen

Oppilaitosten toiminnassa operatiivisen ja strategisen tason kokonaisturvallisuus on keskeisessä roolissa, jolloin myös turvallisuusjohtaminen tähtää kokonaisvaltaiseen turvallisuuden toteuttamiseen. Strateginen turvallisuus sisältää kansallisen turvallisuuden,

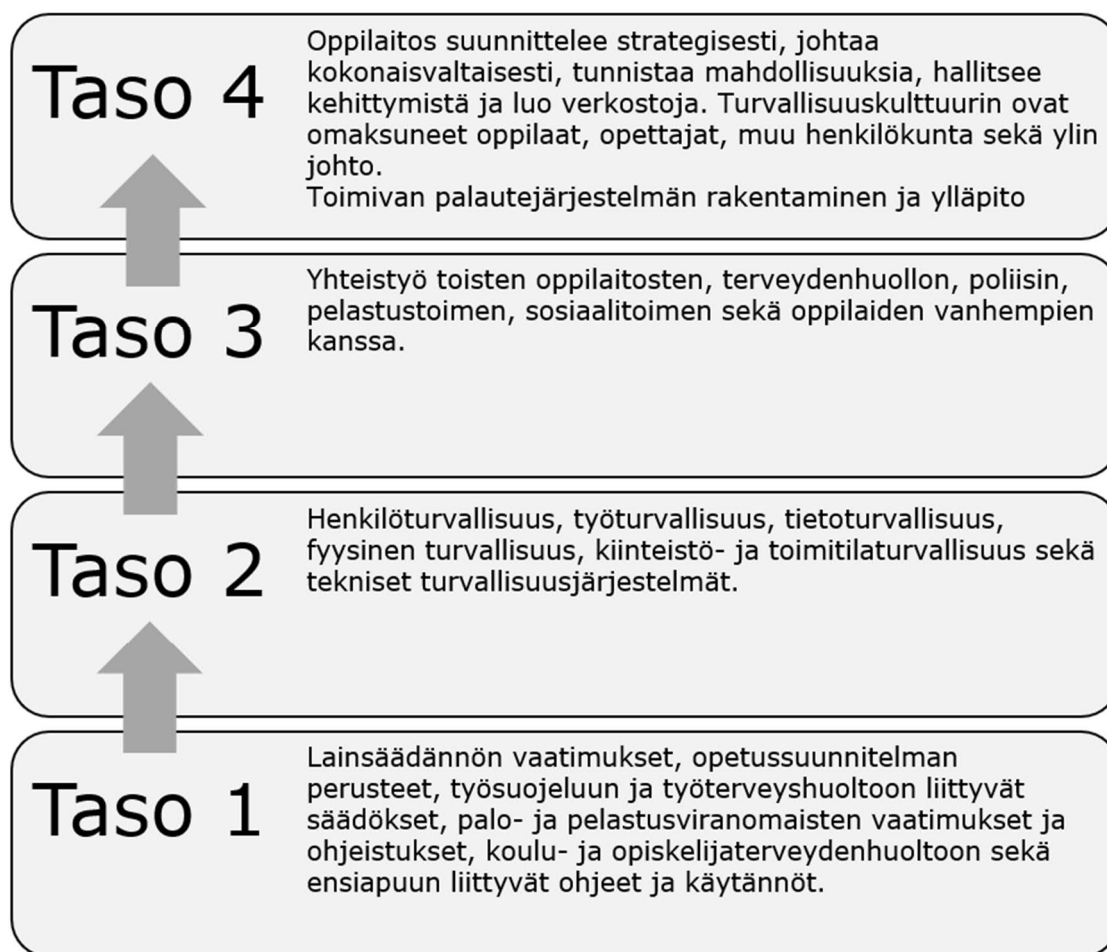
lainsäädännön sekä opetustoimen turvallisuudelle asetettujen vaatimusten näkökulmat. Operatiivinen taso sisältää oppilaitoksen sisäisen ja sidosryhmien välisen yhteistyön. Turvallisuusjohtamisen tavoitteena on tällöin mahdollisimman turvallisen toimintaympäristön varmistaminen. Turvallisuusjohtaminen käsittää siten jatkuvan suunnittelun, toiminnan ja seurannan sekä ylläpitämisen ja kehittämisen, jotka tulisi integroida osaksi oppilaitoksen päivittäistä toimintaa sekä muuta johtamista. Hyviä toimintatapoja oppilaitoksen turvallisuusjohtamiseen ovat esimerkiksi seuraavat toimintatavat: [72]

- **Puitteiden luominen**, jolloin puhutaan turvallisuuden merkityksestä oppilaitoksessa, määritellään yleinen turvallisuuspolitiikka sekä tavoitetaso turvallisuudelle. Lisäksi määritetään eri toimijoille vastuut ja tehtävät myös organisaation eri rajapinnoilla
- **Yhteistyö- ja osallistumiskäytännöt**, joissa määritetään yleiset ohjeet turvallisuudelle sekä sen ylläpitokäytännöt. Lisäksi määritetään tiedonkulun ja vuorovaikutuksen kanavat ja luodaan käyttöön näille soveltuvat mittarit. Keskeisessä roolissa tässä ovat toimialojen eri johtoryhmät.
- **Kausitavoitteiden asettaminen**, jolloin hyödynnetään tietoa riskien arvioinneista ja tapahtumalokeista ja puhutaan turvallisuuden eri osa-alueiden kehittämistarpeista ja asetetaan kausitavoitteet ja mittarit kehittämiselle ja turvallisuuden toteuttamiselle sekä puretaan nämä asetetut tavoitteet konkreettiseksi toimintasuunnitelmiksi ja ihmisiä osallistaen. Tähän liittyen tavoitteet, vastuut ja ohjeet viestitään kaikille sidosryhmille. Tämän kohdan keskeisessä roolissa ovat toimialan johtoryhmät, esimiehet, asiantuntijat.
- **Päivittäisessä toiminnassa** kyseeseen tulee turvallisuusongelmien ennakointi ja tähän liittyvä vaarojen tunnistaminen ja raportointi sekä toimintasuunnitelmien toteutus ja turvallisuuspoikkeamien ja -havaintojen raportointi sekä työn vaarojen arviointien toteutus ja niistä seuraavat korjaavat toimenpiteet. Tähän liittyy olennaisesti turvallisten työtapojen jatkuva esillä pitäminen ja välitön vuorovaikutus. Keskeisessä roolissa tässä vaiheessa ovat esimiehet ja työntekijät.
- **Turvallisuusjohtamisen arviointi ja kehittäminen**, jossa analysoidaan saatua tietoa esimerkiksi riskien arviointiraportit, palaute, parannusehdotuk-

set jne. Näiden perusteella voidaan arvioida turvallisuuskulttuuria ja turvallisuuden tilannekuvaa sekä tavoitteiden ja toteutussuunnitelman toteutumista. Tämä tapahtuu vertaamalla toteutunutta asetettuihin tavoitteisiin sekä arvioimalla turvallisuusjohtamisen toimivuutta yhtenä kokonaisuutena. Tässä yhteydessä on myös mahdollista ideoida ja suunnitella kehittämiskäytäntöjä. Keskeisessä roolissa ovat toimialojen johtoryhmät ja asiantuntijat.

4 Turvallisuustasot

Turvallisuustasojen lähtökohta ja perimmäinen tavoite on oppilaitosten turvallisuuden ja turvallisuuskulttuurin kehittäminen. Turvallisuuskulttuurin kivijalka on turvallisuustietojärjestelmässä, joka koostuu kokonaisturvallisuuteen vaikuttavista tekijöistä eli käytännössä kuvion 8 turvallisuustasoissa esitetyistä toimenpiteistä.

Kuvio 5 Turvallisuustasot

Turvallisuuskulttuurin kehittämisessä on olennaista luoda toimintatapa, jossa organisaation kaikki jäsenet ovat tietoisia turvallisuustasoista ja pyrkivät kehittämään turvallisuuden tasoa. Turvallisuustasot itsessään eivät kehitä turvallisuutta, vaan ne antavat turvallisuustasoja käyttäville henkilöille turvallisuustyön kehittämistä helpottavan ja koordinoivan työvälineen. Nykytilanteessa oppilaitoksen turvallisuuteen liittyviä käytänteitä ohjaavat useat eri säädökset, määräykset ja ohjeet. Näitä ovat muun muassa toimintaa säätelevät lait ja asetukset, opetussuunnitelmien perusteet, mutta myös pelastusviranomaisten määräykset ja ohjeistukset. Näistä osalle on säädetty lainsäädännössä velvollisuuksia pitää ne ajan tasalla. Esimerkiksi pelastuslain 15 § [73] mukaan pelastussuunnitelma on laadittava ja pidettävä ajan tasalla.

Oppilaitosmaailmassa turvallisuustyötä tehdään usein oman työn ohessa, eikä turvallisuuden myöskään kuulu olla erillinen osa muusta työstä. Sille on kuitenkin allokoitava resursseja ja annettava sen tärkeyden mukainen merkitys. Usein kuitenkin aikaa ja resursseja turvallisuustyölle voi olla hyvin vaihtelevasti. Turvallisuustasojen avulla kynnyks tarttua turvallisuusasioihin voi madaltua ja työ muuttuu mielekkäämmäksi ja tehokkaammaksi. Turvallisuustasojen avulla mahdollisesti myös henkilöt, jotka eivät ole kovin turvallisuuskeskeisiä voivat innostua turvallisuustyön parissa, koska turvallisuuden kehittäminen muuttuu johdonmukaiseksi ja mielenkiintoisemmaksi.

4.1 Taso 1

Ensimmäinen taso on oppilaitosten turvallisuuden kulmakivi. Tämä taso kattaa oppilaitoksia koskevat säädökset. Näistä laeista ja asetuksista tulevat velvoitteet kuten suunnitelmat ja vaatimukset toimenpiteille. Kun tämä peruspilari on kunnossa, voidaan turvallisuutta kehittää ylempiin tasoihin. Oppilaitoksen tuleekin saavuttaa ensimmäisessä tasossa 100 %:n tulos ennen seuraavan tason asioihin siirtymistä. Oppilaitoksen johdon tulee edellyttää, että kaikki tässä tasossa yksi esitetyt toimenpiteet ovat kunnossa, koska tämä on lainsäädännön edellyttämä minimitaso.

4.2 Taso 2

Tasolla 2 kehittäminen perustuu enemmänkin jo vapaaehtoiisiin suunnitelmiin, raporteihin sekä järjestettäviin harjoituksiin. Säädosperustasta ei välttämättä nouse velvoitteita vielä tässä kohdin esitettyjen suunnitelmien tekemiseen, vaikka nämä suunnitelmat täydentävät kuitenkin lainsäädännössä esitettyjä vaatimuksia. Näiden suunnitelmien avulla oppilaitoksen turvallisuuden tasoa voidaan korottaa merkittävästi.

Toisen tason sisältö on jaettu seuraaviin kategorioihin: henkilöturvallisuus, työturvallisuus, tietoturvallisuus, fyysinen turvallisuus, kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus sekä tekniset turvallisuusjärjestelmät.

Toisella tasolla on suositeltavaa saavuttaa vastaava tulos kuin ensimmäisellä tasollakin. Tuloksia tulee kuitenkin myös peilata oppilaitoksen kokoon, sijaintiin ja muihin turvallisuuteen mahdollisesti vaikuttaviin seikkoihin. Oppilaitoksen johdon tulisikin velvoittaa tällä tasolla tietyn ennalta määritellyn tason saavuttamista.

4.3 Taso 3

Oppilaitoksen kolmas turvallisuustaso siirtää suunnitelmat käytäntöön. Kahden ensimmäisen tason perustuessa erilaisille kirjallisille suunnitelmille ja lakisääteisille toimenpiteille, niin tällä tasolla suunnitelmia lähdetään viemään käytäntöön. Jotta suunnitelmat tulevat osaksi oppilaitoksen päivittäistä arkea, täytyy ne saada käytäntöön. Tämä merkitsee muun muassa sitä, että oppilaitoksen johdon tuleekin järjestää henkilökunnalle ja oppilaille erilaisia koulutuksia sekä käytännön harjoituksia.

Kolmas taso koostuu eri yhteistyötahojen huomioimisesta. Näitä ovat muun muassa yhteistyö oppilaitokset, terveydenhuolto, poliisi, pelastustoimi, sosiaalitoimi sekä oppilaiden vanhemmat. Oppilaitosten yhteistyöverkostoja on suositeltavaa laajentaa myös muun muassa kuntien nuoriso-, liikunta- ja sosiaalitoimeen aiempaa enemmän.

Haasteena kolmannessa tasossa on asioiden vieminen käytäntöön ja tehtyjen toimenpiteiden todentaminen. Toisen oppilaitoksen suorittama vertaisauditointi onkin erinomainen työväline turvallisuustasojen ja turvallisuuskulttuurin auditoinnissa ja kehittämiseksi. Opetusministeriön turvatyöryhmä [73] nosti muistiossaan tärkeäksi turvallisuutta edistäväksi tekijäksi oppilaiden mahdollisuudet vaikuttaa ja osallistua oppilaitoksen kehittämiseen. Tämä tulisikin huomioida kolmannessa tasossa ottamalla oppilaat kiinteästi mukaan turvallisuustyöhön.

4.4 Taso 4

Neljäs taso on oppilaitoksen turvallisuuden ylin taso. Oppilaitoksen yltäessä tälle tasolle, tulisi turvallisuuden olla kiinteä osa sen arkea. Tällöin tulisikin puhua jo kehittyvästä ja innovatiivisesta turvallisuuskulttuurista. Tasolla 4 oppilaitos kykenee suunnittelemaan

strategisesti, johtamaan kokonaisvaltaisesti, tunnistamaan mahdollisuuksia, hallitsemaan kehittymistä ja luomaan verkostoja [73, s. 31–35]. Tällä tasolla turvallisuuskulttuurin ovat omaksuneet oppilaat, opettajat, muu henkilökunta sekä ylin johto. Ylimmällä tasolla keskeiseksi kehitystyökaluksi nouseekin toimivan palautejärjestelmän rakentaminen, minkä avulla oppilaitos pystyy järjestelmällisesti varmistamaan käytäntöjensä jatkuvan parantamisen. Käytännössä neljännen tason todentaminen voikin olla haastavaa monelle organisaatiolle. Mahdollisia keinoja tähän voivat olla mm.

- Johdon säännölliset turvallisuuskierrokset
- Turvallisuusasioiden käsittely kokouksissa ja palaverissa säännöllisesti
- Päivitetyt ja ajantasaiset suunnitelmat
- Oppilaitoksen omien toimintatapojen sekä menetelmien luonti.

Noudattamalla näitä turvallisuustasoissa annettuja suuntaviivoja oppilaitokset voivat kehittää omaa turvallisuustoimintaansa ja varmistaa että ne täyttävät kaikki viranomaisen toiminnalle asettamat edellytykset.

5 Päätelmät

Seuraavassa esitetään vastaukset tämän kehittämissuunnitelman alussa asetettuihin kysymyksiin. Mikä on turvallisuuden taso tällä hetkellä? Miten saavutetaan haluttu turvallisuuden taso? Miten ylläpidetään mahdollisimman korkea turvallisuuden taso? Kuinka muodostetaan oppilaitokseen toimiva turvallisuuskulttuuri, niin että johto ja henkilöstö saadaan sitoutettua turvallisuustyöhön ja turvallisuustyö muotoillaan osaksi arjen rutiineja?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, mikä turvallisuuden taso on nyt, voidaan todeta, että Stadin ammatti- ja aikuisopiston kampus 1:n, Pälkäneentie 20 toimipisteen turvallisuus on varsin hyvällä tasolla. Turvallisuustaso 1 on saavutettu 100 prosenttisesti ja osa seuraavienkin tasojen toimenpiteistä on tehty.

Tutkimuskysymykseen miten saavutetaan haluttu turvallisuuden taso, voidaan todeta, että turvallisuuden kehittäminen perustuu turvallisuustasojen mukaisiin vapaaehtoisin

suunnitelmiin, raportteihin ja harjoitteisiin. Näiden suunnitelmien ja harjoitteiden avulla oppilaitoksen turvallisuustasoa voidaan korottaa merkittävästi.

Tutkimuskysymyksiin miten ylläpidetään mahdollisimman korkea turvallisuuden taso ja kuinka muodostetaan oppilaitokseen toimiva turvallisuuskulttuuri, siten että johto ja henkilöstö saadaan sitoutettua turvallisuustyöhön ja turvallisuustyö muotoillaan osaksi arjen rutiineja, voidaan todeta seuraavaa: Jotta suunnitelmat tulevat osaksi oppilaitoksen arkea, täytyy suunnitelmat jalkauttaa käytäntöön. Oppilaitoksen tulee järjestää henkilökunnalle ja oppilaille erilaisia koulutuksia ja harjoituksia. Turvallisuuden pitää olla myös sisäistetty osaksi jokapäiväistä toimintaa. Yhtenä osana on toimivan palautejärjestelmän rakentaminen, minkä avulla oppilaitos pystyy järjestelmällisesti varmistamaan omien käytäntöjensä jatkuvan parantamisen. Lisäksi yhteistyö muiden oppilaitosten, terveydenhuollon, turvallisuusviranomaisten (poliisin ja pelastustoimen) sekä sosiaalitoimen ja oppilaiden vanhempien kanssa tulisi aloittaa viimeistään tässä vaiheessa. Tämä auttaa osaltaan pitämään turvallisuustasoa halutulla tasolla. Lisäksi yhteistyökumppaneiden kanssa kannattaa aloittaa käytäntö ulkopuolisista auditoinneista, koska ulkopuolisten arvioijien auditointi lisää näkökulmaa turvallisuustasosta. Kun oppilaat, opettajat, oppilaitoksen muu henkilökunta sekä ylin johto yhdessä tekevät tavoitteellista yhteistyötä turvallisuustasojen parissa, kehittyy turvallisuuskulttuuri työn ohessa.

Turvallisuustasojen tulosten arviointi perustuu oppilaitoksissa laadittuihin turvallisuuden edistämiseen tähtääviin suunnitelmiin ja toimenpiteisiin. Tulokset eivät välttämättä kerro oppilaitoksen turvallisuuden tilasta kovinkaan paljon, mutta ne kertovat turvallisuuteen varautumisen tilasta. Turvallisuustasojen avulla voidaan myös verrata eri oppilaitoksia ja sitä kuinka paljon oppilaitokset ovat tehneet omaehtoisesti turvallisuuden takaamiseksi. Kaikki toimenpiteet, jotka oppilaitos ilmoittaa suoritetuksi turvallisuustasoissa, tulee myöhemmin kyetä todentamaan suoritetuksi dokumentoinnin avulla. Alempien tasojen vertailu ja toimenpiteiden toteennäyttäminen ovat kuitenkin yksinkertaisempia. Mitä ylempäs turvallisuustasoissa noustaankin, niin sitä suuremmassa määrin tehdyt toimenpiteet perustuvat organisaatiokulttuurisiin tekijöihin, arviointiin sekä vapaaehtoiseen kehittämiseen. Tasoja laadittaessa ja kehittäessä tulisi kiinnittää erityistä huomiota näiden ylempien tasojen arviointiin sekä toimenpiteiden dokumentointiin.

Tulevaisuuden haasteita oppilaitosturvallisuudessa tulevat olemaan:

- turvallisuuden tasojen arviointi ja vertailu
- toiminnassa korostuva omatoimisuus ja ennaltaehkäisy sekä niiden merkitys
- viranomaisten siirtämät vastuut toiminnan harjoittajille / opetuksen järjestäjille
- palvelun käyttäjien turvallisuustietoisuus ja tämän vaikutus palveluiden käyttöön.

Turvallisuuden tulisikin olla osa oppilaitoksen vuosittaista toimintasuunnitelmaa. Turvallisuuden tila tulisi arvioida osana oppilaitoksen vuosittaista arviointia, jossa osana arviointia tulisi arvioida oppimisympäristöjen turvallisuutta. Vastuu turvallisuusasioiden päivityksestä ja dokumentoinnin tarkistamisesta jää kuitenkin aina opetuksen järjestäjälle, jonka on valvottava sekä tietojen että vaatimusten ajanmukaisuutta.

Edellä mainittuihin perustuen turvallisuustasojen sisällön päivitys tulisi tehdä aina tarpeen mukaan. Suotavaa olisi tehdä tarkistus kaikkien turvallisuusasiakirjojen ja -ohjeiden laatimiseen osallistuneiden tahojen kanssa, vähintään kerran vuodessa. Olosuhteiden ja toiminnan ajan tasalla pysymien tarkoittavat käytännössä, että toiminnot ja fyysiset olosuhteet ovat säilyneet muuttumattomina. Turvallisuus onkin jatkuvasti kehittyvä asia, jota voidaan aina parantaa.

Lähteet

- 1 Stadin ammatti- ja aikuisopiston verkkosivu. <https://www.hel.fi/ammattillinen/fi/esittely/>
- 2 Henttonen, T. (2000). Turvallisuuden mittaaminen. Diplomityö. Tampereen teknillinen korkeakoulu.
- 3 Waitinen, M. (2011). Turvallisuuskulttuurin mittaaminen. Helsingin pelastuskoulu.
- 4 Heikkilä, T. (2014). Tilastollinen tutkimus. Edita Publishing Oy.
- 5 Töttö, P. (1997). Pirullinen positivismi: Kysymyksiä laadulliselle tutkimukselle. Jyväskylä: Kampus kustannus.
- 6 Salminen A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Vaasan yliopiston julkaisuja. https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
- 7 Pikkarainen, S: Lainoppia ja empiiristä oikeustutkimusta. <https://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=ac673275-3b07-40e9-949f-4ae28f7cd7ec>
- 8 Burke, W. W. (2003). Leading Organizational Change. SAGE Publishing
- 9 Vroom, V. H. (2003). Situational factors in leadership. SAGE Publishing
V. H. (2003). Situational factors in leadership. SAGE Publishing
- 10 Huhtinen A-M. (2006) s.45–49, Epävarmuuden johtaminen: Sodan kulttuurin muutos ja johtaminen. <http://elektra.helsinki.fi/se/f/0785-5494/25/3/epavarmu.pdf>
- 11 Aura O. <https://www.ossiaura.com/auran-faktat-blogi/management-ja-leadership-molempia-tarvitaan>
- 12 Goffee, R., & Jones, G. (2003). Organizational Culture. SAGE Publishing
- 13 Schein, E. (1992). Organizational Culture and Leadership.
- 14 Smith, C. & Brooks, D. (2013). Security Science: The Theory and Practice of Security. Oxford: Butterworth-Heinemann.

- 15 Purpura, Philip P. (1998) Security and Loss Prevention, an Introduction. 3. painos. Butterworth-Heineman, Woburn, MA, USA.
- 16 Green, Gion and Fisher Robert J. (1998) Introduction to Security. 6. painos. Butterworth-Heineman, Woburn, MA, USA.
- 17 Virta S. (1998) Poliisi ja turvayhteiskunta – lähipoliisi turvallisuusstrategiana. Poliisiammatti-korkeakoulun tutkimuksia, 1/1998. Oy Edita Ab, Espoo. Virta 1998
- 18 Airaksinen, T. (2012) Yksilöturvallisuutta etsimässä. Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK.
- 19 Rantapelkonen, J. (2000) Konfliktin, konfliktinhallinnan ja turvallisuuden käsitteet kylmän sodan jälkeen. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- 20 Juvonen, M., Korhonen, H., Ojala, V-M., Salonen, T. & Vuohi, H. (2011) Yrityksen riskienhallinta. Helsinki: FINVA Finanssi- ja vakuutuskustannus Oy.
- 21 Lahikainen, A. R. (2000) Turvallisuus identiteettikysymyksenä.
- 22 Turvallisuuden tunteen määritelmä, https://fi.wikipedia.org/wiki/Turvallisuus#Turvallisuuden_tunne
- 23 Reiman, T. & Oedewald, P. (2008) Turvallisuuskriittiset organisaatiot – onnettomuudet, kulttuuri ja johtaminen. Helsinki: Edita.
- 24 Wylie, B. (2000) A guide to security surveys.
- 25 Maslow, A (1954) Motivation and Personality. 2nd edition. New York: Harper & Row, Publishers.
- 26 Pesonen, M. (1993) Yrityksen turvallisuusjärjestelyt. Helsingin Teknillinen Korkeakoulu, Akateeminen väitöskirja.
- 27 Elinkeinoelämän Keskusliitto (2016) Elinkeinoelämän yritysturvallisuusmalli, 2016 pdf. https://ek.fi/wp-content/uploads/yritysturvallisuus_2016.pdf.
- 28 Sanastokeskus TSK ry (2017) Kokonaisturvallisuuden sanasto. Helsinki: Sanastokeskus TSK ry

- 29 Korhonen O. (2020) Kohti yhteistä turvallisuutta? Pro Gradu –tutkielma, Turun yliopisto. https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/149962/Korhonen_Os-kari_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- 30 Helsingin kaupungin valtuuston seminaari 16.6.2017, A. Hiltunen, <https://www.hel.fi/static/helsinki/kaupunkistrategia/valtuustoseminaari-0617/hiltunen.pdf>
- 31 Mäkinen K. Strategic security, A Constructivist Investigation of Critical Security and Strategic Organisational Learning Issues: Towards a Theory of Security Development. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19854/strategi.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- 32 McNamara, C. (1999) Strategic Planning in non-profit and for-profit organizations.
- 33 Niven, P. R. (2003) Adapting the Balanced Scorecard to fit the Public and Non-Profit Sectors.
- 34 Lanne M. (2016) Kuntien turvallisuusjohtaminen. https://ttk.fi/files/4558/Lanne_Kuntien_turvallisuusjohtaminen_11052016.pdf
- 35 Krogars, M. (1998b) Sotatieteelliset käsitteet puntarissa.
- 36 Mintzberg, H. (1994) The rise and fall of strategic planning.
- 37 AVI, Työsuojeluoppaita ja -ohjeita 35, Turvallisuusjohtaminen, https://www.tyosuojelu.fi/documents/14660/2426906/Turvallisuusjohtaminen_TSO_35.pdf/ef0c3554-4593-49d6-9530-64c28f404cb0
- 38 Juvonen, M., Koskensyrjä, M., Kuhanen, L., Ojala, V., Pentti, A., Porvari, P. & Talala, T. (2014) Yrityksen riskinhallinta. Helsinki: FINVA Finanssi- ja vakuutus-kustannus Oy
- 39 Kuntoutussäätiö, Eryistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjaus ja psykososiaalista hyvin-vointia kartoittava kysely ammatillisissa opinnoissa, Helmi-hankkeen loppuraportti. https://kuntoutussaatio.fi/assets/files/2019/08/Helmi_loppuraportti_57.pdf
- 40 Konu, A. (2002) Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.

- 41 Perusopetuslaki 21.8.1998/628, <https://finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perus-opetuslaki>
- 42 Lukiolaki 10.8.2018/714, <https://finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2018/20180714?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lukiolaki>
- 43 Laki ammatillisesta koulutuksesta 31.5.2017/531, <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>
- 44 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, <https://finlex.fi/fi/laki/smur/2013/20131287?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=oppilashuoltolaki>
- 45 Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738, <https://finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2002/20020738?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ty%C3%B6turvallisuuslaki>
- 46 Mannermaa, K. (2019) Työsuojelupäällikön käsikirja – turvallisuus ja hyvinvointi työkyvyn edistäjinä. 2. painos. Helsinki: Alma Talent Oy.
- 47 Pesonen, M. (1993) Yrityksen turvallisuusjärjestelyt. Helsingin Teknillinen Korkeakoulu, Akateeminen väitöskirja.
- 48 Rikander, H. Turvallisuus kuuluu kaikille –hanke.
- 49 OPH, Ammatillisen oppilaitoksen turvallisuustyön organisointi ja johtaminen, <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ammattillisen-oppilaitoksen-turvallisuustyon-organisointi-ja-johtaminen>
- 50 David L. Morgan (1997) Focus Groups as Qualitative Research 2nd. edition. SAGE Publishing
- 51 Kuusela, S. (2015) Organisaatioelämää, kulttuurin voima ja vaikutus. Helsinki: Talentum.
- 52 Huhtala, H. & Laakso, A. (2007) Kirjallisuuskatsaus organisaatiokulttuuriteorioihin: mitä ne ovat ja miten niistä on keskusteltu kansainvälisissä ja suomalaisissa tieteellisissä jurnaaleissa. Hallinnon tutkimus 26,2, 13–32. https://hanneleseck.files.wordpress.com/2013/04/huhtala_laakso_kulttuuriteoriat.pdf.
- 53 Schein, E.H. (1999) Yrityskulttuuri-selviytymisopas. 2.painos. Tampere: Laatu-keskus.

- 54 Samposalo, H., Markkula, J., Merikanto, I., Imporanta, T. & Lillsunde, P. (2012) Tapaturmat kustantajien tuottamissa perusopetuksen oppimateriaaleissa: Selvitys tapaturmien ehkäisyn sisällöistä tietyissä 1.–9. vuosiluokkien oppiaineissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 19/2012. 95 sivua. Helsinki 2012.
- 55 Lahtinen N, OAJ, <https://courses.helsinki.fi/sites/default/files/course-material/4544130/la%CC%88hetetty%20erokkaopiskelijat%20vstuu%20ja%20velvollisuus%20luento%20nina%20-1.pdf>
- 56 Lindblom-Ylänne & Nevgi, A. (2009) Yliopisto-opettajan käsikirja. Helsinki : WSOYpro Oy.
- 57 Opetusministeriö (2004) Oppimisympäristöjen tutkimus ja tutkimuksen edistäminen Suomessa. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004: 38.
- 58 Mikkonen, I., Vähähyppä, K. & Kankaanranta, M. (2012) Tutkittua tietoa oppimisympäristöistä: Tieto- ja viestintätekniikan käyttö opetuksessa. Opetushallitus Oppaat ja käsikirjat 2012:13.
- 59 Internetlähde: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/psykykinen-turvallisuus>
- 60 Nyman J, Mikä ihmeen minäpystyvyys?, <http://terveyttatieteesta.blogspot.com/2019/04/mika-ihmeen-minapystyvyys.html>
- 61 Luukkonen M, Minäpystyvyys ja nuorten koulutuksellinen syrjäytyminen, Kasvatustieteen kandidaatintutkielma, kasvatustieteiden tiedekunta, Luokanopettajan tutkinto-ohjelma, <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201903081308.pdf>
- 62 Notkola, V., Pitkänen, S., Tuusa, M., Ala-Kauhaluoma, M., Harkko, J., Korkeamäki, J., Lehikoinen, T., Lehtoranta, P., Puumalainen, J., Ehrling, L., Hämäläinen, J., Kankaanpää, E., Rimpelä, M. & Vornanen, R. (2013) Nuorten syrjäytyminen: Tietoa, toimintaa ja tuloksia? Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013.
- 63 Sosiaalinen turvallisuus, <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sosiaalinen-turvallisuus>
- 64 Mankki, V., Joutsenlahti, J. & Rähä, T. (2018) ennustevaliditeetti korkeakoulujen opiskelija-valinnassa: esimerkkinä luokanopettajakoulutus, julkaistu: Tiedepolitiikka 2018, 43(2)

- 65 Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella. Loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:16, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160694/okm16.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- 66 Dyregrov A, (1993) Katastrofipsykologian perusteet. Tampere: Vastapaino
- 67 Internetlähde: <http://opetaidot.blogspot.com/2017/01/fyysinen-psykkinen-ja-so-siaalinen.html>
- 68 Laatustandardi SFS-ISO 9001
- 69 Koirikivi P ja Benjamin S, Mitä resilienssi on?, koulutus, kasvatus ja oppiminen, artikkeli, Helsingin yliopisto, <https://www2.helsinki.fi/fi/uutiset/koulutus-kasvatus-ja-oppiminen/mita-resilienssi-on>
- 70 Työturvallisuuskeskus, https://ttk.fi/tyoturvaluisuus_ja_tyosuojelu/tyoturvaluusuden_perusteet/turvallisuusosaaminen
- 71 Pelastuslaki 29.4.2011/379. <https://finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2011/20110379?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=787%2F2003#L3P15>
- 72 Turvatyöryhmän muistio. Opetushallitus. (2000). <http://urn.fi/URN:ISBN:952-442-152-6>
- 73 Juuti, P. & Lindström, K. (1995). Postmoderni ajattelu ja organisaation syvällinen muutos. Työ ja ihminen. Tutkimusraportti 4, Jto-tutkimuksia, sarja 9. Työterveyslaitos. Johtamistaidon opisto. Helsinki.

TURVALLISUUS- JA PELASTUSSUUNNITELMA
KAMPUS 1

HÄTÄILMOITUS

Hätänumeroon tulee soittaa aina kiireellisissä, todellisissa hätätilanteissa hengen, terveyden, omaisuuden tai ympäristön ollessa uhattuna tai vaarassa, tai jos on syytä epäillä näin olevan.

Kiinteistön osoite ja kunta:

**ELIMÄENKATU 23 / PÄLKÄNEENTIE
20, HELSINKI
Stadin ammatti- ja aikuisopisto**

Katuosoite ja kunta ovat hätätilanteessa tärkein sijaintitieto. Mitä tarkemmin sijainti on tiedossa, sitä nopeammin apu saadaan ohjattua oikein.

Kun soitat hätänumeroon 112:

- Vastaa kysymyksiin
- Toimi annettujen ohjeiden mukaisesti
- Lopeta puhelu vasta, kun saat luvan

Milloin soitat 112?

- Kun kohtaat hätätilanteen tai tarvitset kiireellisesti viranomaisapua paikalle
- Kun tiedät tai epäilet hengen, terveyden, omaisuuden tai ympäristön ollessa uhattuna tai vaarassa

Soita hätänumeroon 112 esimerkiksi, kun:

- Huomaat onnettomuuden tai tulipalon
- Huomaat meneillään olevan tai tapahtuneen rikoksen
- On tarvetta ambulanssille tai sosiaaliviranomaiselle

Milloin et soita 112?

- Kiireettömissä tilanteissa
- Kysely- tai tiedustelutarkoituksessa
- Häiriötilanteissa, joissa kukaan ei ole vaarassa: sähkökatkokset, liikenneuhkat

Kuva 1 Milloin soitat 112. 112.fi

Sisällys

HÄTÄILMOITUS	2
Pelastussuunnitelma	4
Suunnitelman säädösperusta	4
Suunnitelman laadinta ja päivitys	4
Kiinteistössä toimiva organisaatio	6
Henkilöstön turvallisuustehtävät ja -vastuut	6
Yleiset turvallisuusohjeet	8
Toiminta vaaratilanteessa	8
Paloturvallisuus	9
Toiminta hätätilanteessa - hälytysjärjestelyt	9
Paloilmoituslaitteisto	10
Poistumisreitit ja kiinteistön kulkureitit	10
Sisälle suojautuminen	10
Hätäpoistuminen	11
Alkusammuttimet ja paloilmoittimet	13
Palo-osastointi	13
Toiminta tulipalotilanteessa	13
Häiriötilanne tai rikos	15
Toimintaohje yleisen vaaranmerkin yhteydessä	17
Kaasuvaara	18
Sähkökatkos	18
Vesivahinko	19

Pelastussuunnitelma

Tämän pelastussuunnitelman tarkoituksena on tunnistaa kiinteistössä esiintyvät vaaratekijät, opastaa kiinteistössä työskenteleviä ja olevia henkilöitä ennaltaehkäisemään vaaratilanteiden ja vahinkojen syntymistä sekä opastaa kiinteistössä olevia henkilöitä toimimaan oikein erilaisissa vaaratilanteissa.

Suunnitelma käsittää Elimäenkatu 23 / Pälkäneentie 20 -kiinteistön varautumisen hätä- ja onnettomuustilanteiden varalle.

Suunnitelma on luettavissa myös Teams -sovelluksen Kampus 1 -tiimissä.

Suunnitelman säädösperusta

Elimäenkatu 23 / Pälkäneentie 20:n pelastussuunnitelma kattaa pelastuslain (379/2011) ja Valtioneuvoston antaman asetuksen pelastustoimesta (407/2011) vaatimukset.

Suunnitelman laadinta ja päivitys

Tämä pelastussuunnitelma on eriytetty vuonna 2018 laaditusta kiinteistön turvallisuus- ja pelastussuunnitelmasta:

Tammikuussa 2019

Suunnitelma päivitetään vähintään vuosittain kesäkuussa sekä silloin kun päivitykseen syntyy erillinen tarve (esim. toiminnan laatu muuttuu oleellisesti). Päivitystyöstä sekä päivitetyn suunnitelman tiedottamisesta henkilöstölle vastaa kiinteistön turvallisuusvastaava. Opettajat, ryhmänohjaajat ja muu henkilöstö perehtyvät päivityksiin, kun niistä tiedotetaan. Vastuuopettajat vastaavat opiskelijoiden perehdyttämisestä pelastussuunnitelmaan.

Kiinteistössä toimiva organisaatio

STADIN AMMATTI- JA AIKUISOPISTO

Käyntiosoite Elimäenkatu 23 / Pälkäneentie 20, 00510 Helsinki
Postiosoite PL 51309, 00099 Helsingin kaupunki

Henkilömääräarvio arkisin

06:00 – 17:00	Henkilökuntaa
	Opiskelijoita
17:00 – 20:00	Henkilökuntaa
	Opiskelijoita
20:00 – 21:00	Henkilökuntaa
	Opiskelijoita
21:00 – 00:00	Henkilökuntaa
	Opiskelijoita

Henkilömääräarvio viikonloppuisin

Kiinteistössä ei ole viikonloppukäyttöä.

Henkilöstön turvallisuustehtävät ja -vastuut

Rehtori ja koulutuspäällikkö	– Vastaa turvallisuuden organisoinnin hallinnosta (esim. lupasiat; suunnitelmien, ohjeiden, politiikoiden yms. toteuttaminen)
Koulutuspäällikkö	– Vastaa kiinteistövastuullisena turvallisuuden kehittämisestä ja ylläpidosta
Kiinteistön turvallisuusvastaava	– Vastaa turvallisuuteen liittyvistä käytännön tehtävistä kiinteistössä – Vastaa turvallisuus- ja pelastussuunnitelman päivittämisestä vuosittain ja kun erillinen tarve päivittämiselle syntyy – Vastaa päivitetyn turvallisuus- ja pelastussuunnitelman tiedottamisesta henkilöstölle – Vastaa yhteistoiminnan organisoinnista muiden kiinteistössä toimivien vastuhenkilöiden kanssa – Vastaa kiinteistön turvallisuusvaatimusten ylläpitämisestä – Suunnittelee kiinteistön turvallisuustoimintaa yhteistyössä toimialarehtorin kanssa

- **Kehittää** turvallisuutta tekemällä kehitysehdotuksia kiinteistön turvallisuusasioiden eteenpäin viemiseksi
- **Valvoo** annettujen ohjeiden noudattamista
- **Raportoi** havaitsemistaan turvallisuutta vaarantavista epäkohdista koulutuspäällikölle ja toimialarehtorille

- Vastuuopettaja**
- **Vastaa** ohjattavien opiskelijoidensa perehdyttämisestä pelastussuunnitelman sisältöön sekä kiinteistön poistumisjärjestelyihin
 - **Raportoi** havaitsemistaan turvallisuutta vaarantavista epäkohdista turvallisuusvastaavalle

- Opettaja**
- **Vastaa** poikkeustilanteessa opetusryhmänsä poistumisesta kiinteistöstä sekä kokoontumisesta kokoontumispaikalle
 - **Kehittää** turvallisuutta tekemällä kehitysehdotuksia turvallisuusvastaavalle työympäristöstään turvallisuusasioiden eteenpäin viemiseksi
 - **Raportoi** havaitsemistaan turvallisuutta vaarantavista epäkohdista turvallisuusvastaavalle

- Aulapalvelu**
- **Vastaa** vieraiden, lyhytkurssilaisten ja muiden vierailijoiden opastamisesta turvallisuuteen oman, erillisen materiaalin mukaisesti

Turvallisuushenkilöstö tavoitettavuustietoineen on tämän suunnitelman liitteenä 1.

Yleiset turvallisuusohjeet

Onnettomuus- tai vaaratilanteen sattuessa vaadittavat toimenpiteet tulee tehdä ripeästi ja tehokkaasti. Tehtävät tulee jakaa tarkoituksenmukaisesti. Onnettomuus- tai vaaratilanteen sattuessa jokaisen henkilön tulee osallistua omalta osaltaan työhön, joka tähtää vahinkojen minimointiin.

Hätätilanteessa ei etsitä turvallisuusorganisaatioon nimettyjä ihmisiä, vaan **JOHTOVASTUUN OTTAA ENSIMMÄISENÄ TILANTEEN HAVAINNUT HENKILÖ** ja jatkaa tehtävässä, kunnes hänet siitä vapautetaan. JOHTOVASTUUN OTTAJA jakaa tehtävät. Hätätilanteessa ei muodosteta erillistä organisaatiota vaan tehtävät jaetaan sen mukaan, kuin on tarvetta ja taitoa.

Vieraiden turvallisuuden osalta tulee huomioida opastus poikkeamatilanteessa.

Toiminta vaaratilanteessa

- Säilytä mielenmalttisi
- Toimi ripeästi ja harkiten
- Noudata ehdottomasti työpaikkasi turvallisuusvastaavan antamia määräyksiä ja ohjeita
- Auta avun tarpeessa olevia
- Varoita vaarassa olevia.

Paloturvallisuus

Lähtökohtaisesti kaikki rakennukset rakennetaan turvallisiksi. Paloriski voi kuitenkin aiheutua sähkölaitteesta, huolimattomasta tulenkäsittelystä tai tahallisesti sytytetystä tulipalosta. Käyttäjien vastuulla on pitää rakennukset turvallisina niitä käyttäessämme.

Rakennuksessa käytettäviä turvajärjestelmiä tulipalon varalle ovat:

- Esteettömät poistumistiet (opasteet)
- Turvamääräykset ja opasteet vieraille
- Turvallisuusohjeet seinillä
- Henkilökunnan ja opiskelijoiden koulutus/perehdytys
- Alkusammuttimet (opasteet, huolto)
- Palo-osastointi ja palo-ovien toiminta (valvonta ja huolto)

Tulipalotilanteessa on toimittava nopeasti ja johdonmukaisesti, mutta hätäilemättä.

Tulipalotilanteessa ensimmäinen, joka huomaa tilanteen, ryhtyy toimenpiteisiin. Toimintaohjeita ei voi asettaa tärkeysjärjestykseen, vaan toimintajärjestys riippuu aina tilanteesta. Esimerkiksi pieni tai alkava palo kannattaa sammuttaa välittömästi alkusammuttimella, mikäli se on turvallista.

Aina on kuitenkin tärkeää yrittää pelastaa vaarassa olevat, vaarantamatta kuitenkaan omaa turvallisuutta.

Toiminta hätätilanteessa – hälytysjärjestelyt

Sisäinen hälytys

- Palokello
- Paloilmoituspainike
- Puhelin
- Henkilökohtainen käynti

Ulkoinen hälytys

- Sireeni
- Radio
- Puhelin
- Henkilökohtainen käynti

Paloilmoituslaitteisto

Kiinteistö on suojattu paloilmoituslaitteistolla. **Palohälytyssireenejä** on koko rakennuksessa.

Poistumisreitit ja kiinteistön kulkureitit

Kiinteistön poistumisreitit ja kulkureitit tulee pitää esteettöminä ja puhtaina suurikokoisista roskista. Rullakoiden, pahlakoiden tai muiden esineiden tai tavaroitten säilyttäminen poistumisreittien varrella ei ole sallittua.

Poistumisreitteihin tulee tutustua osana uuden työntekijän perehdytystä ja kiinteistössä järjestettäviä turvallisuuskävelyitä.

Sisälle suojautuminen

Sisällesuojautumis-hälytyksen saatuaan jokainen poistuu **lähimpään** luokkahuoneeseen avoimista auloista ja käytäviltä. Luokkatilassa suojautuvat valitsevat paikat niin, että ovelta ja ikkunoista ei ole suoraa näköyhteyttä suojautumispaikkaan. Mikäli suojaudutaan seinän viereen, on tiedostettava, onko seinä tehty kevyestä materiaalista vai onko kyse esimerkiksi kivistä. Mikäli seinät ovat kevytrakenteisiä, suojautuminen tapahtuu makuuasennossa ja samalla suojataan pään ja kaulan alue. Lisäksi on huomioitava, onko luokkahuoneeseen toista sisäänkäyntiä tai ikkunoita. Tilanteen ollessa käynnissä on vältettävä tarpeetonta liikkumista ja ääntelyä. **Matkapuhelimia ei saa käyttää** sillä ne voivat aiheuttaa ruuhkatilanteita, jolloin viestit tai puhelut eivät välity. Yhteydenpito ja avun hälyttäminen ovat **opettajan vastuulla**.

Mikäli sisätiloista on mahdollista paeta turvallisesti, esimerkiksi ikkunoiden tai varpoistumistien kautta, se tehdään uhasta poispäin. Kiinteistön yläkerroksista ei

tule hypätä, ellei viranomaisen erikseen tätä käske. Hakeuduttaessa sisälle suo-
jaan ja sieltä poistuttaessa on vältettävä vaara-alueita. Esimerkiksi avoimet aula-
tilat ja pitkät käytävät ovat tällaisia.

Hätäpoistuminen

Poistumista johtaa

Rehtori
Koulutuspäällikkö
Kiinteistön turvallisuusvastaava
Työpisteen vastuhenkilö / opettaja

Mukaan otetaan

Päällysvaatteet voidaan ottaa mukaan, jos on aikaa ja se on turvallista, mutta niitä ei lähdetä hakemaan esim. omalta työpisteeltä

Tarkistetaan

että kaikki ovat poistuneet kerroksista
Merkitään tarkastetut tilat

Poistuttaessa

- Sammutetaan sähkölaitteet
- Suljetaan tilan ikkunat
- Varmistetaan palo-ovien sulkeutuminen ja palo-osaston toimivuus

Hälytyksen sattuessa kaikki poistuvat lyhintä reittiä suoraan kokoontumispaikalle, joka on puistoalue Pälkäneentie 12 ja Pälkäneentie 14 välissä.

Poistuttaessa on huomioitava muut yleisellä tiealueella liikkujat!

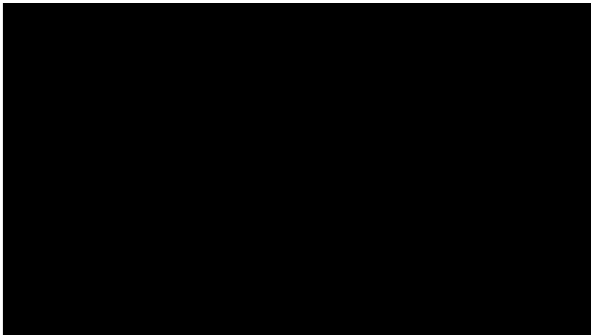
Ajoväyliä ei ylitetä. Kulkeminen jalkakäytävillä.
Pysytään saman korttelin puolella.

Oleellista on, että ajoväylät jätetään käyttöön ja pelastuslaitoksen kulkua oviaukoista ei estetä kokoamalla joukkoa ulko-ovien eteen tukkeeksi.

Hissejä ei saa käyttää hälytyksen aikana.

Henkilökunta huolehtii ovien sulkemisesta ja siitä että asiattomat eivät pääse kiinteistöön sisälle.

Kokoontumispaikka

Aulapalvelu / turvallisuusvastaava kerää tiedon poistumisesta rakennuksesta ja tilannejohtaja ilmoittaa paikalle tulevalle pelastuslaitoksen yksikölle, kun kiinteistö on tyhjennetty.

Alkusammuttimet ja paloilmoittimet

Tutustu omaan työympäristöösi, jotta hätätilanteessa tiedät lähimmän alkusammutuskaluston (alkusammutin, vesipaloposti) sekä palohälytyspainikkeen sijainnin. Alkusammutuskalusto on tarkoitettu kiinteistössä oleskelevien (sekä henkilöstön että opiskelijoiden) käytettäväksi tulipalon sattuessa. Jos alka- neen tulipalon sammuttaminen alkusammutuskalustolla voidaan tehdä turvalli- sesti saattamatta ketään vaaraan, on se tehtävä.

Palo-osastointi

Kiinteistö on jaettu palo-osastoihin paloa pidättävillä seinärakenteilla sekä palo- ovilla. Palo-ovet estävät mahdollisen tulipalon leviämisen palo-osastosta toiseen. Omia palo-osastojaan ovat mm. kerrokset ja hissi- sekä portaikkokuilut.

Palo-ovia **ei saa** kiilata auki, vaan ne tulee pitää suljettuina. Palo-ovien tulee pys- tyä sulkeutumaan ja salpautumaan itsenäisesti. Mikäli havaitaan palo-ovia jotka eivät sulkeudu ja salpaudu itsenäisesti, tulee näistä ilmoittaa kiinteistön turvalli- suusvastaavalle.

Tulipalotilanteessa on tärkeää sulkea kaikki ovet ja ikkunat tiloista, joista poistu- taan. Tämä ei siis koske pelkästään palo-ovia.

Toiminta tulipalotilanteessa

PELASTA VAROITA SAMMUTA	välittömässä vaarassa olevat muita lähimmällä alkusammuttimella, jos voit tehdä sen turvalli- sesti
HÄLYTÄ APUA RAJOITA OPASTA	112 sulje ovet ja ikkunat, poista herkästi syttyvä materiaali pelastuslaitos paikalle
ILMOITA	Koulutuspäällikölle Kiinteistön turvallisuusvastaavalle Kampuksen rehtorille

Naapurikiinteistön palo

Naapurikiinteistössä sattuva tulipalo saattaa synnyttää runsaasti myrkyllisiä savukaasuja, jolloin tuloilmapuhaltimet siirtävät savukaasuja sisätiloihin.

Ensisijaisesti naapurikiinteistön tulipalotilanteessa soitetaan huoltoyhtiölle tai kiinteistön turvallisuusvastaavalle ja pyydetään häntä sulkemaan rakennuksen ilmanvaihto. Ikkunat on pidettävä suljettuina. Jos tarvitaan evakuointia, niin viranomaiset tiedottavat siitä ja toimitaan suojeleorganisaation antamien ohjeiden mukaisesti.

Kiinteistön ilmanvaihdon hätäseis-painike sijaitsee 1-krs aulassa, paloilmottimen vieressä.

Tuloilman myrkykaasut

Mikäli toimipisteen lähellä tapahtuu vaarallisten aineiden kuljetusonnettomuus tai tuuli kuljettaa tällaisen onnettomuuden myötä kauempaa vaarallisia aineita, kuten klooria tai ammoniakkia jotka kaasuuntuessaan ovat hengenvaarallisia ja leviävät nopeasti, viranomaiset tiedottavat tilanteesta ja opastavat suojelutoimenpiteistä.

Ensisijaisesti ulkoa kohdistuvassa kaasuvaarassa soitetaan huoltoyhtiölle tai kiinteistön turvallisuusvastaavalle ja pyydetään häntä sulkemaan rakennuksen ilmanvaihto. Ikkunat on pidettävä suljettuina. Jos tarvitaan evakuointia, niin viranomaiset tiedottavat siitä ja toimitaan suojeleorganisaation antamien ohjeiden mukaisesti.

Tapaturma tai sairauskohtaus

SELVITÄ MITÄ ON TAPAHTUNUT?

- sairauskohtaus
- tapaturma

ONKO POTILAS HEREILLÄ?

- äkillinen tajunnan menetys, autettava näyttää elottomalta → Onko herätettävissä (selvitä puhuttelemalla ja/tai ravistamalla)

Jos autettava ei herää tai reagoi – huuda apua ja pyydä joku paikalla olijoista tekemään hätäilmoituksen (112). Mikäli olet yksin, tee hätäilmoitus itse. Noudata hätäkeskuksen antamia ohjeita.

Aseta autettava selälleen ja selvitä hengittääkö hän normaalisti?

ELINTOIMINNOT

Varmista peruselintoiminnot avaamalla hengitystiet ja tarkistamalla hengitys.

Avaa hengitystie

Ojenna autettavan pää leuan kärjestä nostamalla ja toisella kädellä otsasta painamalla. Samalla **tunnustele, katso ja kuuntele hengitystä**. Tuntuuko ilman virtaus poskellasi? Liikkuuko rintakehä? Kuuluuko hengityksen ääni? Arvio onko hengitys normaalia, epänormaalia tai hengitys puuttuu. Mikäli epäröit, toimi kuin hengitys ei olisi normaalia.

Hengitys ei ole normaalia tai se puuttuu.

Aloita paineluelvytys

Aseta kämmenesi tyviosa keskelle autettavan rintalastaa ja toinen kätesi rintalastalla olevan käden päälle. Sormet ovat limittäin. Paina suoraan käsivarsin kohtisuoraan alaspäin 30 kertaa siten, että rintalasta painuu 5 - 6 cm. Anna rintakehän palautua paineluiden välissä. Keskimääräinen painelutiheys on 100 kertaa minuutissa, eikä ylitä 120 kertaa minuutissa. Laske painelut ääneen.

Puhalla 2 kertaa

Avaa hengitystie. Aseta suusi tiiviisti autettavan suun päälle ja sulje sormillasi hänen sieraimensa. Puhalla rauhallisesti ilmaa autettavan keuhkoihin. Puhalluksen aikana katso, että autettavan rintakehä nousee (liikkuu). Toista puhallus. Kahden puhalluksen kesto on 5 sekuntia.

Jatka elvytystä 2 minuuttia tauotta rytmillä 30:2,

kunnes, autettava herää: liikkuu, avaa silmänsä ja hengittää normaalisti tai ammattihenkilöt antavat luvan lopettaa.

OPASTA ammattiauttajat autettavan luo

KERRO mitä on tapahtunut ja mitä on tehty

Häiriötilanne tai rikos

Toimintaohje uhkaavan henkilön kohtaamistilanteessa

- Jätä uhkaavalle tilaa ja säilytä hänen reviirinsä
- Puhu selkeästi, lyhyesti ja myötäile
- Pidä kädet näkyvissä
- Pysy rauhallisena
- Vältä tuijottamista
- Älä vähättele uhkaajaa tai tilannetta
- Ole mieluummin joustava kuin jyrkkä

- Älä käännä selkääsi
- Vältä äkkinäisiä liikkeitä
- Älä oikaise huumaantuneen tai muuten sekaisen henkilön harhoja
- Pyri ilmoittamaan / hälyttämään niin, että uhkaaja ei huomaa.

Toimintaohje varkaus- tai ryöstötapauksessa

Ennaltaehkäisy

Varkautta tai ryöstöä edeltää usein tiedustelu

- **Huolehdi ovien lukituksesta omalta osaltasi!!!!**
- Tarkkaile oudosti käyttäytyviä asiattomia henkilöitä
- Seuraa tällaisten henkilöiden toimia
- Paina tuntomerkit mieleesi
- Ilmoita havainnoistasi
- Älä luota haalareiden logoon
- Pidä arvokkaat laitteet ja rahat poissa näkyviltä ja käsilaukut/lompakot lukitussa kaapissa

Jos varkaus tai ryöstö tapahtuu

- Pysy rauhallisena, älä vastusta ryöstäjää
- Hidasta toimintaa niin, että muutkin voivat tarkkailla ryöstäjän toimintaa
- Älä ärsytä ryöstäjää, älä leiki sankaria, voit vaarantaa oman tai muiden turvallisuuden
- Uhattuna älä hälytä

Tuntomerkit

- Paina tuntomerkit mieleesi (pituus, paino, ruumiinrakenne, pukeutuminen, hiusten ja silmien väri, erikoistuntomerkit (arvet, tatuoinnit, lävistykset), kantamukset jne.
- Paina mieleen ryöstäjän ääni ja erikoismerkit
- Ryöstäjän poistuessa tarkkaile pakenemistä
- Kiinnitä huomiota pakotapaan ja mahdollisiin apureihin

Hälyttäminen

- Hälytä apua vasta kun se voi tapahtua vaaratta
- Hälytä puhelimella turvallisuudesta vastaava, poliisi (112) sekä koulutus-
päällikkö

ja ilmoita:

- Paikka
- Onko kyseessä aseellinen tai aseeton ryöstö
- Tekijöiden määrä
- Tuntomerkit/erikoistuntomerkit
- Pakotapa, suunta, auton väri, merkki, rekisterinumero
- **Älä sulje puhelinta ilman lupaa.**

Jälkitoimet

- Lukitse ovet
- Huolehdi mahdollisista loukkaantuneista
- Varmista mahdolliset todistajat
- Suojaa jäljet ja mahdolliset rikokseen liittyvät esineet
- Kirjoita tuntomerkit paperille itsenäisesti ja anna paperia myös todistajille

Toimintaohje yleisen vaaranmerkin yhteydessä

Yleinen vaaramerkki on: minuutin pituinen nouseva äänimerkki (pituus 7 sekuntia) ja laskeva äänimerkki (pituus 7 sekuntia) tai

Viranomaisen kuuluttama varoitus

Vaara ohi -merkki on yhden minuutin mittainen tasainen äänimerkki ja se on ilmoittaa, että uhka tai vaara on ohi

Kuvalähde: Pelastustoimi.fi

Kokeilumerkki on 7 sekunnin pituinen tasainen ääni

Yleiseen vaaramerkkiin liittyy aina hätätiedote. Se luetaan kaikilla radiokanavilla ja näytetään YLE:n, MTV3:n ja Nelosen teksti-TV:n sivulla 112 sekä televisio-ohjelmissa ruudun yläreunassa juoksevana tekstinä. Hätätiedotteessa annetaan tietoja varoituksen syystä ja suojautumisohjeita.

Toimi näin kuultuasi vaaramerkin:

- Suojaudu sisätiloihin, poikkeusoloissa välittömästi suojatiloihin.
- Pysäytä ilmastointi.
- Sulje ovet, ikkunat ja ilmanvaihtoaukot sekä tiivistä ne.
- Kuuntele sekä noudata radiosta viranomaisten antamia tiedotuksia ja ohjeita.
- Vältä puhelimen käyttöä, etteivät linjat tukkeudu.

Kaasuvaara

Ulkona

- Tarkasta tuulen suunta. Poistu kaasun alta sivutuuleen.
- Pyri sisälle.
- Jos et pääse sisälle, pyri korkeampaan maastokohtaan, vältä alavia paikkoja.
- Vältä hengästymistä liikkumalla rauhallisesti. Suojaa hengitystä esim. kostealla kankaalla.
- Autossa ollessasi sulje ilmanvaihto, aja sivutuuleen, kuuntele radiota.

Sisällä

- Pysäytä koneellinen ilmanvaihto.
- Sulje ja tiivistä ovet, ikkunat ja venttiilit.
- Kuuntele ohjeita radiosta.
- Vältä puhelimen käyttöä. Mikäli välitöntä apua tarvitaan – hälytä 112.
- Hengitä kostean vaatteen läpi, jos kaasun haju tuntuu.
- Pyri rakennuksen yläkerrokseen, vältä kellariin menoa.

Sähkökatkos

Varmista sähkökatkon varalle:

- Valmistele varavalaistus
- Varmista tietojärjestelmät
- Suunnittele toiminta siten, että haitta on mahdollisimman pieni

Jos sähkö katkeaa:

- Pysy rauhallisena
- **Älä sytytä avotulta (palovaara),**
- Älä soita turhia puheluita, sillä linjat saattavat ylikuormittua
- Jos jäät hissiin, paina hississä olevaa hälytysnappia ja odota rauhallisena, hissien huoltohenkilöstö tulee melko nopeasti ja auttaa pois hissistä
- Kytke virta pois sellaisista laitteista, jotka voivat vahingoittua virran kytkeytyessä niihin uudelleen

Räjähdysonnettomuudessa toimitaan samalla tavalla kuin tulipaloissa. Aluksi keskitytään ihmishenkien pelastamiseen. Jos syntyy tulipalo, pyritään sammuttamaan tulipalo. Ilmoitetaan hätänumeroon räjähdyksestä.

Kaukolämpövuoto

Kiinteistöä lämmitetään kaukolämmöllä. Kaukolämpöputken rikkoutuminen on erittäin epätodennäköistä, mutta kuitenkin mahdollista. Vuoto aiheuttaa kuumaa vettä ja höyryä tunkeutumaan tiloihin. Putkistosta vuotava yli 100 asteen vesi höyrystyessään estää näkyvyyden poistumistiellä. Kuuma vesi voi purkautua putkistosta erittäin suurella voimalla. Höyryä aiheuttama kosteus vahingoittaa koneita ja sähkölaitteita sekä vähentää ilman happipitoisuutta. Kaukolämpövuodon huomaa yleensä lämpötilan noususta ja höyrystä.

Jos huomaat jossakin tilassa epätavallista lämmön nousua ja kostea höyryä, toimi seuraavasti:

- Hälytä:

Iso vesivahinko → Pelastuslaitos 112 sekä toimialarehtori

Pieni vuoto → Kiinteistön turvallisuusturvastava tai koulutuspäällikkö

- Kerro miksi epäilet kaukolämpövuotoa
- Siirry kauemmas epäilemästä tapahtumapaikasta ja samalla ohjaa lähellä olevat ihmiset poistumaan
- Valmistaudu poistumaan kiinteistöstä ja odota ohjeita.

Vesivahinko

Veden poistossa turvaudutaan vesivahinkojen torjuntaan keskittyneiden kuivaus- ja siivousliikkeiden palveluun. Isossa vesivahingossa apua pyydetään palokunnalta, jolla on tarkoitukseen sopivaa kalustoa.

Sähkölaitteet tulevat saattaa virrattomiksi välittömästi niiden kastuttua, jotta vältetään laitteiden sähkökemialliselta korroosiolta. Laitteiden kuivaus tulee aloittaa välittömästi hankkimalla vedenkuivaukseen erikoistuneilta liikkeiltä tarvittavaa kalustoa ja työvoimaa.

Vahingon sattuessa soita:

Huoltomies

Toimintaohjeet vesivahinkotapauksessa

Vesivahinko saattaa aiheuttaa sähkökatkoksia ja sähkötapaturmien vaaraa. Koska osa kiinteistön tiloista on maan alla, saattaa putkivaurio tiloissa tai esim. maan alla aiheuttaa veden tulvimisen tiloihin. Veden pinnan noustessa joitakin

senttimetrejä lattiatason yläpuolelle, saattaa se ulottua sähkölaitteisiin. Vesivahingon huomaa työaikana veden tulvimisesta lattialle tai tilojen ollessa tyhjänä sähkökatkojen aiheuttamista laitteiden vikaantumisista ja sitä kautta tulleista ilmoituksista.

Jos veden tulviminen huomataan sen alkaessa:

- Iso vesivahinko → Pelastuslaitos 112 sekä kampuksen rehtori
- Ilmoita Pieni vesivahinko → Kiinteistön turvallisuuvastaava tai koulutus-päällikkö
- Ilmoita vaarasta kerroksen (ja alempien kerrosten) henkilöstölle
- Pyri selvittämään, mistä vesi tulee ja vuodon tukkimismahdollisuudet.
- katso myös ympäröivät tilat!!
- Pyri estämään veden leviäminen sulkemalla ovet.
- Mikäli vuotoa ei saada nopeasti tukituksi ja vesi valuu laitetiloihin,
- Hälytä pelastuslaitos
- Aloita vedenpoisto käytettävissä olevilla välineillä
- Muista sähkötaturman vaara veden noustessa

Jos tulviminen huomataan sähkövioista

- Hälytä pelastuslaitos 112
- Pelastuslaitoksen saapuessa paikalle kerro sille, että kiinteistön laitteista vastaava ISS:n huoltomies on [REDACTED] arkisin 7-15, muina aikoina vastaa ISS:n huoltopäivystys 020 015500). neuvo, miten sähköt katkaistaan tiloista.
- Avusta veden poistossa, annettujen ohjeiden mukaan.

Turvallisuusorganisaatio

(liite 1)

Stadin ammatti- ja aikuisopisto

Rehtori	
Rehtorin varahenkilö turvallisuusasioissa / Koulutuspäällikkö	
Kiinteistön turvallisuusvastaava	
Kiinteistön turvallisuusvastaavan varahenkilö	
1. kerroksen turvallisuusvastaava(t)	
2. kerroksen turvallisuusvastaava(t)	
3. kerroksen turvallisuusvastaavat(t)	
4. kerroksen turvallisuusvastaava(t)	
5. kerroksen turvallisuusvastaava(t)	
6. kerroksen turvallisuusvastaava(t)	

KRIISISUUNNITELMA

KAMPUS 1

Kriisiorganisaatio

Stadin ammatti- ja aikuisopisto, Kampus 1.

Rehtori	
Teollisuuskadun vastuhenkilö	
Pätkäneentien vastuhenkilö	
Psykiatrinen sairaanhoitaja	
Terveydenhoitaja	
Psykologi	
Kuraattori	
Oppilaitospappi	
Helsingin kaupungin kriisiryhmä Johtava Psykologi	
Helsingin kaupungin kriisiryhmä Johtava Kuraattori	

Sisälllys

Kriisiorganisaatio	1
Kriisitoimintaohje	3
Toimi näin, jos olet mukana tai näet kriisitilanteen:	3
Tärkeitä puhelinnumeroita ja yhteistyötahoja	3
Suunnitelman päivitys	4
Tukitoimien käynnistäminen	4
Kriisiryhmän kokoonpano	5
Kriisiryhmän tehtävät	6
Tiedottaminen	6
Järkyttyneen ihmisen kohtaaminen	7
Kriisireaktion vaiheet	7
Fyysinen väkivaltatilanne	9
Seksuaalinen väkivalta tai –ahdistelu	9
Onnettomuus tai muu vakava tapahtuma oppilaitoksessa	10
Kuolemantapaus	11
Itsemurha tai -yritys	13
Henkilöstön hyvinvointi	14
Kriisin jälkeinen toiminta	14
Miten palaudutaan arkeen?	14
Jälkihoidon toteuttaminen	15

Kriisitoimintaohje

Kriisitilanteita voivat olla esimerkiksi opiskelijan tai henkilökunnan jäsenen kuolema, vakava onnettomuus, itsemurha tai sen yritys, väkivalta- tai ”läheltä piti” -tilanteet.

Toimi näin, jos olet mukana tai näet kriisitilanteen:

- Jokainen paikalle osuva on velvollinen auttamaan, **älä kävele ohitse!**
- Pysy rauhallisena! Pitäydy tosiasioissa!
- Ota välittömästi yhteys tarvittaviin viranomaisiin ja toimipaikan vastuuhenkilöön tai muuhun kriisiryhmän jäseneseen.
- Toimipaikan vastuuhenkilö kutsuu kriisiryhmän koolle. Kriisiryhmä sopii tarvittavista toimenpiteistä ja tilanteeseen liittyvästä työnjaosta.

Tärkeitä puhelinnumeroita ja yhteistyötahoja

Yleinen hätänumero (kaikissa tapauksissa, myös poliisia tarvittaessa)	112
Yleinen terveysneuvonta 24 h	09 310 10023
Taksi Toimistosta ja koulutuspäälliköltä voi saada taksikortteja.	010 07300
Sosiaalipäivystys, Helsinki (esim. lastensuojeluasiat) 24 h/vrk, ohjaa ja neuvoo kiireellisen sosiaalihuollon tarpeeseen joutunutta	020 696 006
Kriisipäivystys, Helsinki 24 h/vrk, henkistä ensiapua ja tukea kriisitilanteissa	09 310 44222

Suunnitelman päivitys

Suunnitelma päivitetään vähintään vuosittain kesäkuussa sekä silloin kun päivittämiseen syntyy erillinen tarve (esim. toiminnan laatu muuttuu oleellisesti). Päivitysväöstä sekä päivitetyn suunnitelman tiedottamisesta kriisiryhmälle vastaa [REDACTED] tai [REDACTED]. Kriisiryhmän jäsenet perehtyvät päivityksiin, kun niistä tiedotetaan.

päivitys	päivittäjä	mitä päivitetty

Tukitoimien käynnistäminen

Saatuasi tiedon kriisistä tai oppilaitosta koskevasta onnettomuudesta toimi seuraavasti:

TARKISTA TIEDOT

1. soittajan/tiedon antajan henkilöllisyys ja puhelinnumero
2. mitä on tapahtunut
3. missä ja milloin
4. tapahtuman uhrin
5. tilanne juuri nyt
6. onko jokin muu taho ryhtynyt toimenpiteisiin.

OTA YHTEYS VASTUUHENKILÖÖN [REDACTED]

1. Vastuuhenkilö ratkaisee kriisiryhmän kanssa, miten ja kenelle asiasta tiedotetaan.
2. Vastuuhenkilö hoitaa tiedottamisen oppilaitoksen ulkopuolelle.
3. Jos vastuuhenkilö ei ole tavoitettavissa, ota yhteys hänen varahenkilöönsä (Teollisuuskatu, [REDACTED] tai Pälkäneentie, [REDACTED] tai johonkin kriisiryhmän jäseneen.
4. Tiedon saanut kutsuu kriisiryhmän koolle tarvittaessa. Tieto välitetään WhatsApp-ryhmän kautta.

Kriisiryhmän kokoonpano

Kokonaisvastuu kriisitilanteissa on rehtorilla tai jos hän ei ole tavoitettavissa niin koulutus-päälliköllä. Toimipaikka määrittelee vastuuhenkilön ja hänen varahenkilönsä. Vastuuhenkilö kutsuu kriisiryhmän avukseen ja on tarvittaessa henkilöstön ja oppilaiden tavoitettavissa. Hän antaa ohjeita opiskelijoille ja henkilökunnalle sekä hoitaa tiedottamisen oppilaitoksen sisällä ja sen ulkopuolella. Vastuuhenkilö on kuolemantapauksissa yhteydessä kuolleen henkilön omaisiin sekä vastaa jälkihoidon järjestämisestä henkilökunnalle. Hän on muutoinkin tarvittaessa yhteydessä huoltajiin.

Toimipaikkakohtainen vastuuhenkilö (rehtori tai koulutus-päällikkö), psykologi, kuraattori, psykiatrinen sairaanhoitaja, terveydenhoitaja muodostavat oppilaitoksen kriisiryhmän. Sen tehtävänä on tukea ja ohjata kriisitilanteeseen joutuneita sekä hankkia lisäapua ja huolehtia tarpeen mukaan jatkotoimenpiteistä. Kriisiryhmä pyrkii kokoontumaan muutaman tunnin sisällä tapahtuneesta. Kriisiryhmä voi käyttää myös sähköpostia asioiden keskinäiseen tiedottamiseen WhatsApp'n lisäksi. Sähköpostiviestin otsikoksi tulee silloin kirjoittaa "Kriisiryhmän jäsenelle". Kriisiryhmä ja asianosaiset omaopettajat sopivat opiskelijaryhmille tiedottamisesta. Samalla sovitaan jälkipuinti-istunnon järjestämisestä tai muunlaisen kriisiavun tarjoamisesta opiskelijoille. **Kriisiryhmä ylläpitää kriisivalmiuttaan ja pitää kriisisuunnitelman ajan tasalla.** Kriisiryhmältä saa tietoa ja materiaalia kriisireaktioista.

Tässä kriisisuunnitelmassa opiskeluhuollolla tarkoitetaan psykologia, psykiatrista sairaanhoitajaa, kuraattoria ja terveydenhoitajaa. Kriisitilanteessa vastuut jakautuvat tilanteen mukaan. Jos tavoittelemasi henkilö ei vastaa puheluun, laita tekstiviesti "Asia on kiireellinen, koskee kriisiryhmää". Kriisiryhmä on tarvittaessa yhteydessä myös nuoriso- ja aikuiskoulutuslinjan kriisityön tukiryhmään.

Kriisiryhmän tehtävät

Koulun kriisiryhmän tehtäviä ovat ainakin seuraavat:

- Huolehtia toimintansa suunnittelusta ja suunnitelman laadinnasta
- Kirjata ryhmän sisäinen työnjako ja vastuuketju
- Selvittää etukäteen kriisitilanteissa tärkeät paikallisesti/alueellisesti toimivat yhteistyötahot ja sopia yhteistyön periaatteista ja käytännöistä
- Pehdyttää koulun muuta henkilöstöä suunnitelmaan järjestämällä koulutusta ja hankkimalla kirjallisuutta
- Huolehtia siitä, että kaikki koulun aikuiset, oppilaat ja huoltajat tietävät, miten toimia erilaisissa tilanteissa ja miten tilanteesta tiedotetaan kriisin eri vaiheissa
- Organisoida toimintaa kriisitilanteissa
- Huolehtia välittömästä henkisen tuen tarpeesta sekä mahdollisista jatkotoimista
- Arvioida kriisitilanteissa toteutettuja toimia ja tehdä kriisisuunnitelmaan tarvittavat muutokset

Tehtäväluettelo: STM:n työryhmämuistio Traumaattisten tilanteiden psykososiaalinen tuki ja palvelut 2009.

Tiedottaminen

Tiedottamisesta vastaa toimipaikkakohtainen vastuhenkilö

Tiedottaminen ja tehtävien jako

1. Tiedottaminen henkilöstölle

Kriisiryhmä arvioi tiedottamistarpeen, on yhteydessä rehtoriin ja rehtori tarvittaessa opetusvirastoon LAV-nuoriso- ja aikuiskoulutuslinjan johtajaan. Toimipaikkakohtainen vastuhenkilö tai muut kriisiryhmän jäsenet kutsuvat koko henkilöstön (toimipaikassa tai mahdollisesti koko oppilaitoksessa tilanteen vakavuudesta riippuen) koolle mahdollisimman pian ja heille kerrotaan ne tosiasiat, jotka tapahtuneesta tiedetään. Sovitaan toimenpiteistä ja edetään kriisisuunnitelman ohjeiden mukaan. **Useimmista kriisitilanteista on oma ohje tässä suunnitelmassa (ks. sisällysluettelo).**

2. Tiedottaminen opiskelijoille

Omaopettaja kertoo tapahtuneesta oppijayhteisölleen. Tarvittaessa kriisiryhmän jäsen on mukana tiedottamassa. Muita vaihtoehtoja ovat esim. se, että vastuhenkilö kertoo asiasta keskusradion kautta, jolloin opettajan on oltava sillä hetkellä luokassa, tai järjestetään yh-

teinen aamunavaus. Sosiaalista mediaa koskeva tiedotussuunnitelma tehdään tapauskohtaisesti. Henkilöstö ohjaa mahdollisuuksien mukaan sosiaalisessa mediassa käytävää keskustelua. Tarvittaessa konsultoidaan KASKO viestintäpäällikkö [REDACTED]

3. Toimipaikkakohtainen vastuuhenkilö huolehtii tiedottamisesta Kaskoon ja tarvittaessa oppilaitoksen ulkopuolelle (mm. opiskelijoiden huoltajille ja läheisille).

4. Kriisiryhmä arvioi tilanteen

Kriisiryhmä arvioi, tarvitaanko koululle joitakin ulkopuolisia henkilöitä (esim. poliisi, seurakunnan edustaja, KASKO:n kriisityön tukiryhmä) ja vastuuhenkilö pyytää heidät tarvittaessa paikalle.

Järkyttyneen ihmisen kohtaaminen

- Esittäydy, järkyttyneen tulee tietää, missä ominaisuudessa puhut.
- Selvitä kenen kanssa olet tekemisissä ja mikä on hänen suhteensa tapahtuneeseen.
- Etsi rauhallinen paikka.
- Istukaa alas, raskasta asiaa ei tule kertoa seisten.
- Ota katsekontakti, kosketa, pidä kädestä – kosketus viestittää turvallisuutta sanoja paremmin.
- Kerro koko totuus suoraan yhdessä lauseessa, tarvittaessa voit toistaa asian.
- Ikäväkin uutinen on helpompi kestää kuin tietämättömyys.
- Oma rauhallisuutesi luo toiselle turvallisuutta.
- Kuuntele aktiivisesti, esitä kysymyksiä.
- Odota kysymyksiä ja vastaa.
- Huolehdi, ettei järkyttynyt jää yksin.
- Jos haluat lohduttaa, älä käytä latteuksia. Silti voi suhtautua tilanteeseen realistisen toiveikkaasti. Ole rehellinen.
Pelkkä lähellä olosi auttaa, ilman sanojakin. Joskus myös hiljaisuus voi olla hyvästä.

Kriisireaktion vaiheet

1. Sokkivaihe ”Ei voi olla totta”

Kesto muutamista hetkistä vuorokauteen. Tällöin ihminen ei kykene käsittämään tapahtunutta, jopa kieltää sen käyttäytyy poikkeavasti tai tilanteeseen sopimattomasti (esim. yllättävän rauhallisesti). Henkilö ei välttämättä myöhemmin muista tämän vaiheen tapahtumia tai saamiaan ohjeita.

2. Reaktiovaihe ”Mitä tapahtui?”

Voi olla muutaman viikon tai kuukauden mittainen. Tällöin ihminen:

1. voi yrittää saada käsityksen tapahtuneesta, miksi ja miten kaikki tapahtui
2. henkiset puolustuskeinot alkavat toimia paremmin ja tapahtuman kieltäminen vähenee
3. voi ilmaantua: ruumiillisia oireita ahdistuneisuutta, joskus kohtauksina masennusoireita: itkuisuus, vetäytyminen, syyllisyydentunteet, ruokahaluttomuus, univaikeudet vihamielisyyttä, mm. toisten syyllistämistä tunteiden peittämistä, näennäistä tilanteen hallintaa.

3. Käsittelyvaihe ”Miten tästä selviää?”

Työstymis- ja käsittelyvaihe alkaa limittäin reaktiovaiheen kanssa. Joskus kaikki kolmekin kriisiprosessin vaihetta tulevat esiin lomittain tai vuorotellen, vaikka yksi niistä olisi keskeisin. Työstymis- ja käsittelyvaiheelle on ominaista sekä sokin puuttuminen, että reaktiovaiheen tunnemyrskyn laantumisen hiljaisemmaksi ja sisäisemmäksi tunteiden ja tapahtuneen käsittelyksi. Arjen normaalit toimet saavat yhä enemmän sijaa toipumisprosessin rinnalla ja ulkopuolisten näkökulmasta tilanne saattaa vaikuttaa täysin ohitetulta.

4. Uudelleen suuntautumisen vaihe ”Elämä voittaa!”

Tapahtuu lopullinen toipuminen. Ihminen on kyennyt käsittelemään kriisin siten, ettei se enää rajoita elämää. Kukaan ei ole kriisin jälkeen ennallaan, mutta parhaassa tapauksessa ihminen on vahvempi ja paremmin valmistautunut elämään eteenpäin.

Trauma – vahvempi suoja

Joskus spontaanisti etenevän kriisiprosessin tuottama suoja ei riitä. Vakavan järkytyksen seuraukset saattavat tällöin aktivoida voimakkaamman suojamekanismin, traumatisoituminen. Traumaa pidetään usein häiriönä, mutta senkin pohjimmainen tehtävä on suojata ihmistä kohtalokkaalta kärsimykseltä. (On myös hyvä tietää, että asiantuntijat saattavat käyttää traumakäsitettä hiukan eri tavoin. Joissain yhteyksissä trauman ajatellaan olevan välitön seuraus jokaisesta onnettomuudesta) Se irrottaa yksittäisiä havaintoja tai elämyksiä tapahtuman yhteydestä erilleen, yleensä muistamisen ulottumattomiin. Joskus se saattaa rajata jopa koko tapahtuman. Näin tapahtuman aiheuttama tuska saattaa pitkään pysyä siedettävissä rajoissa. Tapahtunut ei silti poistu mielestä. Trauman ja kriisireaktioiden yhteydessä puhutaan usein dissosiativisista ilmiöistä.

Trauma psyykkisenä suojautumismenetelmänä ei ole pelkästään hyödyllinen. Tavallisesti trauman sisältö tihkuu hiukan arkitytöisyyteen ja trauman ylläpitäminen kuluttaa psyykkistä energiaa ja rajoittaa muuta elämää. Traumatisoitunut muistiaines saattaa voimakkuudeltaan vaihdella kovinkin. Yhteistä ilmiölle kuitenkin on, että jos trauma-aines avautuu tietoisuuteen, sen sisällä aika on ikään kuin pysähtynyt, ja kokemus tuntuu mieleen palautuneena hyvin tuoreelta, vaikka siitä olisi todellisuudessa kulunut jo vuosia. Tämä saattaa

aiheuttaa arkeen vaistomaista traumasta muistuttavien asioiden väistelyä ja toisinaan taas nimenomaan traumatisoivaa asiaa muistuttavien tekojen loputonta ja tuskallista toistamista – ikään kuin ihminen olisi juuttunut toimintojen kehään, jossa ikuisesti hakee tragedialleen uutta lopputulosta.

Fyysinen väkivaltatilanne

Fyysinen väkivaltatilanne on aina tapauskohtainen. Tärkeintä on säilyttää rauhallisuus ja pyrkiä saamaan tilanne hallintaan. Muista, että kenenkään ei tarvitse asettaa itseään vaaraan, vaan tilanteen selvittäessä tulisi olla myös toinen henkilö mukana.

Yleissääntö:

- Selvitä, mitä on tapahtunut.
- Uhkaaviin tilanteisiin ei kannata mennä yksin eikä jättää ketään muutakaan yksin.
- Hae mahdollisuuksien mukaan itsellesi työpari.
- Mikäli väkivaltatilanne jatkuu uhkaavana, kutsu virkavalta paikalle.
- Poliisin voi hälyttää paikalle hätänumerosta **112**.

Mitä tapahtuu tilanteen jälkeen?

- Selvitä, millaista apua tarvitaan, ja anna tarvittaessa ensiapua (opiskelijaterveydenhuolto, terveyskeskus, sairaala).
- Tarvittaessa saattaja lähtee väkivaltatilanteen uhrin/uhrien mukaan.
- Ota yhteys alaikäikäisten huoltajiin tai sovi, kuka kriisiryhmästä ottaa yhteyttä vanhempiin.
- Ota yhteys oppilaitoksen kriisiryhmään.
- Tilanteen jälkeen kriisiryhmä käsittelee tapahtumaa osallisina olleiden kanssa ja vastaa jatkoselvittelystä.

Seksuaalinen väkivalta tai –ahdistelu

Seksuaalisen väkivallan tai ahdistelun kohtaaminen on vakava asia, jonka vaikutukset voivat olla kauaskantoisia. Tilanteen selvittäminen vaatii aikaa ja usein myös ulkopuolista apua. Kun seksuaalinen väkivalta tai ahdistelu tulee tietoon, on alaikäisen kyseessä ollessa, tiedonsaaja velvollinen ilmoittamaan poliisille ja lastensuojeluun (Lastensuojelulaki 25 § 3 mom.).

Yleissääntö:

- Keskustele rauhallisesti apua tarvitsevan kanssa.
- Mikäli kyseessä on ensimmäinen kerta, jatketaan asiasta keskustelua ja otetaan yhdessä apua tarvitsevan kanssa yhteyttä sopivaan auttajatahoon (esim. Tukinainen).
- Jos asiaa on käsitelty aiemmin jonkun muun hoitavan/ohjaavan tahon kanssa, ohjataan apua tarvitseva jatkamaan hoitoa kyseisessä paikassa.

Toiminta seksuaaliväkivalta- tai ahdistelutilanteissa:

- Ohjaa ottamaan välittömästi yhteys lääkäriin/terveydenhoitajaan. Tarvittaessa saata asianomainen lääkärin tai terveydenhoitajan luo.
- Ohjaa apua tarvitseva tekemään rikosilmoitus. Mene tarvittaessa mukaan. (Rikosuhripäivystys Rikun sivuilla on hyvää materiaalia saatavilla.)
- Kriisiryhmä tai sen jäsen huolehtii siitä, että asianmukainen jälkihoito järjestetään.

Onnettomuus tai muu vakava tapahtuma oppilaitoksessa**Yleissääntö:**

- ryhdy välittömiin ensiapu- ja hälytystoimiin pelastus- ja kriisisuunnitelmien mukaisesti
- tieto rehtorille, henkilöstölle, kriisiryhmälle
- huolehdi oppilaat turvaan, huolehdi erityisesti silminnäkijöistä
- turvallisuuden tunne, rauhallisuus
- pidä huoli, että oppilaiden kanssa on aina joku aikuinen ja ettei oppilaita päästetä kotiin ennen kuin tilanne on rauhoittunut ja nuorimpien kohdalla tiedetään, että kotona odottaa joku
- tarvittaessa saattaja
- ilmoita huoltajille sovitulla tavalla mahdollisimman pian
- keskustelut luokissa opettajien/kriisityöntekijöiden johdolla -läpikäyntikeskustelut henkilöstön kanssa
- yhteistyö huoltajien kanssa – tarvittaessa asiaa käsitteleviä vanhempainiltoja

Mikäli ryhmässä tai työyhteisössä ilmenee tarvetta asian tarkempaan selvittelyyn, voidaan tukea pyytää myös ulkopuolisilta asiantuntijoilta.

Kuolemantapaus

Opiskelijan kuolema

Opiskelijan kuolemasta ilmoittaa perheelle **aina viranomainen**, oppilaitoksen edustaja voi olla mukana.

Jos tiedon saa opettaja hän välittää tiedon rehtorille, joka käynnistää tarvittavat toimet yhdessä kriisiryhmän ja/tai asianomaisen ryhmän omaopettajan kanssa.

- suruliputus, aamunavaus, asiantuntijan konsultointi jatkotoimista
- tapahtuneesta keskustellaan luokissa rehtorin/opettajan tai oman koulun oppilas-huoltoryhmään kuuluvan terveydenhoitajan/koulupsykologin ym. johdolla tai yhteistyössä sovitun kriisiasiantuntijan johdolla
- vanhemmille ilmoitetaan, miten asiaa on käsitelty koulussa ja keihin vanhemmat voivat tarvittaessa ottaa koulussa yhteyttä
- menehtyneen henkilön omaisia muistetaan
- henkilöstölle mahdollisuus ryhmäkeskusteluun tapahtuneesta
- oppilaiden toipumista seurataan ja asia otetaan puheeksi myöhemminkin
- luokkatila järjestellään menehtyneen muistoa kunnioittavasti
- valokuva luokassa, pulpetti omalla paikallaan esim. lukukauden loppuun tai kunnes ryhmä on valmis luopumaan tyhjästä pulpetista
- hautajaisiin osallistumista tuetaan

Hiljentymishetken järjestäminen luokalle:

- Kriisiryhmä sopii omaopettajan kanssa hiljentymishetken järjestämisestä.
- Opiskelijoiden tulee antaa surra ja muistella kuollutta toveriaan.
- Tilaisuutta varten varataan tarkoituksenmukainen tila ja varmistetaan, ettei ryhmä tule häirityksi kesken muistohetken.
- Ryhmälle järjestettävässä hiljentymishetkessä voidaan tehdä surupöytä opiskelijan omalle paikalle tai muulle keskeiselle paikalle. Esim. muistopöytä.
- Tilaisuuteen varataan riittävästi aikaa ja varmistetaan, että jokaisella opiskelijalla on mahdollisuus ilmaista tuntemuksiaan.

Kuolemantapaukseen liittyvät järjestelyt oppilaitoksessa:

- Vastuuhenkilö sopii omaisten kanssa järjestelyistä oppilaitoksessa.
- Kriisiryhmä vastaa muistojärjestelyistä:
 - Vastuuhenkilö ilmoittaa keskusradiolla tapahtuneesta ja pidetään hiljainen hetki.
 - Tapahtuman yhteiseksi huomioimiseksi tehdään muistopöytä keskeiselle ja rauhalliselle paikalle.
 - Muistopöydälle asetetaan valkoinen liina, vainajan kehystetty kuva ja vainajan nimi, syntymä- ja kuolinpäivä.

Hautajaisiin osallistuminen:

- Osallistumiseen on pyydettävä lupa omaisilta.
- Hautajaisiin voi osallistua koko opiskelijaryhmä tai valitut edustajat, omaisten toivomusten mukaisesti.

- Mikäli opiskelijat eivät osallistu hautajaisiin, tulisi ryhmän muistaa omaisia muistoadressilla, kirjeellä tai muulla muistotilaisuuteen sopivalla tavalla, mikäli omaiset niin toivovat.

Opettajan tai muun henkilöstöön kuuluvan kuolema

- rehtori neuvottelee ensin kriisiryhmän kanssa työnjaosta, kertoo tapahtuneesta ensin henkilöstölle, sitten asianomaiselle luokalle ja koko kouluyhteisölle
- henkilöstölle ja luokalle järjestetään mahdollisuus asiantuntijan vetämään läpikäyntikeskusteluun
- opettajat käyvät keskustelun tapahtuneesta muissa luokissa
- menehtynyttä kunnioitetaan koulutyössä
- liputukset, kuva, muisteluhetket
- omaisia muistetaan
- kukat, adressi, oppilaiden tekemä kortti
- osallistutaan hautajaisiin, mikäli omaiset sitä toivovat

Läheisen kuolema

- rehtori neuvottelee kriisiryhmän/oppilashuoltoryhmän kanssa
- tiedotetaan oppijan omaopettajalle ja muulle kouluhenkilöstölle
- rehtori/opettaja kysyy oppilaalta/perheeltä, mitä asiasta voi kertoa muulle luokalle (kannustetaan kertomaan) ja luokkaa valmistellaan ao. oppilaan palaamiseen kouluun
- voidaan tehdä yhteinen surunvalittelukortti/kertoa lyhyesti tilanne koulutyön alkessa
- oppijalle kerrotaan etukäteen, mitä luokassa on keskusteltu
- opettaja järjestää omaisten muistamisen (esim. adressi, kukat kotiin oppilaalle osoitettuna)

Läheisen kuollessa opintoihin/töihin palaaminen voi olla vaikeaa ja suru vaatii oman aikansa. Opintoissa/työssä tämä voi näkyä poissaoloina/sairasteluna, keskittymis- ja muistivaikeuksina, hermostuneisuutena tai aggressiivisuutena. Opiskelijaa/työntekijää kannustetaan kuitenkin palaamaan arkirutiineihin, sillä ne luovat uskoa elämän jatkumiseen. Toipilasajan jälkeen omaopettaja/esimies keskustelee oppijan/työntekijän kanssa kevennetystä opinto-/työohjelmasta. Arkeen palaamisen jälkeenkin on mahdollisuus jatkaa kontaktia opiskelu/työterveyshuollossa, josta saa tukea jaksamiseen.

Itsemurha tai -yritys

Itsemurhasta puhuva tai itsemurhaa yrittänyt on aina pikaisen avun tarpeessa.

Itsemurhayrityksessä ei ole aina kysymys kuolemantoiveesta, mutta siihen on suhtauduttava vakavasti. Esim. hoitamattoman masennuksen vuoksi tavanomaiseltakin vaikuttava tilanne on voinut tuntua ylivoimaiselta ja itsemurha ainoalta selviytymiskeinolta. Itsemurhaa yrittäneeseen on suhtauduttava hienotunteisesti ja muistettava vaitiolovelvollisuus.

Jos kuulet opiskelijan/työntekijän yrittäneen äskettäin itsemurhaa, kuuntele, tue ja kosketa, mikäli se tuntuu luontevalta. **Ohjaa opiskelija opiskeluhooltoon tai oppilaitoksen ulkopuolisiin palveluihin**. Kerro tapahtuneesta joka tapauksessa opiskeluhoollolle, tarvittaessa opiskelijan nimeä kertomatta. **Ohjaa työntekijä vastaavasti työterveyshuoltoon tai terveysasemalle**. Halutessasi voit konsultoida työterveyttä työntekijän nimeä kertomatta.

Yleissääntö itsemurhauhkauksissa:

- Ota asia vakavasti, selvennä epäsuorat viestit ja kysy suoraan ja oikealla nimellä itsemurha-ajatuksista.
- Jos olet huolissasi asianomaisen turvallisuudesta, älä jätä häntä yksin.
- Saata hänet tarvittaessa hoitoon.

Yleissääntö itsemurhayrityksissä:

- Jos oppilaitoksessa joku yrittää itsemurhaa tai tahallisesti vakavasti vahingoittaa itseään, on ensiaputoimenpiteiden jälkeen välittömästi otettava yhteys kriisiryhmään.
- Kriisiryhmä tiedottaa asiasta rehtorille. Rehtori tiedottaa huoltajille, sekä ryhtyy muihin tilanteen vaatimiin toimenpiteisiin.
- Jos itsemurhayritys on tapahtunut muualla, kriisiryhmän jäsen selvittää, onko henkilö ohjattu ammattiauttajalle.

Yleissääntö itsemurhatilanteissa:

- Yleinen toimintaohje on sama kuin kuolemantapauksessa.
- Jos yhteisön jäsen on tehnyt itsemurhan, tulee aina ottaa yhteys kriisiryhmään, joka selvittää, mitä on tapahtunut.

- Oppilaitoksen vastuuhenkilöä informoidaan tapahtuneesta, ja hän vastaa jatkokäsittelystä:
- Vastuuhenkilö tiedottaa tarvittaessa asiasta koko henkilöstölle.

Kaikille läheisille henkilöille järjestetään mahdollisuus jälkipuintiin.

Henkilöstön hyvinvointi

Työskentely kriisien parissa on jokaiselle kuormittavaa ja voimavaroja vievää. Henkilöstön hyvinvoinnista ja toimintakyvystä huolehtiminen on tärkeää. Avunsaantimahdollisuuksista pitää tiedottaa. Rohkaistaan avoimeen keskusteluun ja vertaistukeen. Tarvittaessa ohjataan työterveyshuollon palveluihin tai tilataan jälkipuintia työterveydestä henkilöstölle.

Kriisin jälkeinen toiminta

Miten palaututaan arkeen?

Kun akuuttivaiheen tuki on järjestetty, on jo aika ajatella arkeen palautumista. Tärkeintä palautumisessa on normaalin koulutyön ja toipumisen tasapaino. Koulupäivän normaali jäsenitys olisi hyvä saada palautumaan mahdollisimman nopeasti. Tavoitteena ei kuitenkaan ole tapahtumien ja jälkireaktioiden pakkounohtaminen. Tuttu koulurytmi antaa elämiselle turvalliset rakenteet, antaa tilaa toipumiselle ja oppiminenkin etenee. Samalla sekä oppijoiden että koulun aikuisten levon tarve ja kokemusten sisäinen työstäminen vaativat aikaa. Yleensä toipuminen aaltoilee. Välillä voi näyttää siltä, että järkyttävä tapahtuma on kokonaan ohitettu ja yhtäkkiä tavallinen, helposti hoidettu arkityö tuntuukin taas ylivoimaiselta. Koulutyössä niin tuttu ajan jaksottuminen lukukausiin ei aina toteudu toipumisessa. Joskus joululoma tai kesäloma tekevätkin kriisin työstämisen ansaitun levon sijasta entistä raskeammaksi. Kokemuksen läpikäyminen kulloistenkin voimien mukaan on viisasta sen sijaan, että odottaisi uuden lukukauden, ikäluokan tai uusien opettajien yksinään raikastavan onnettomuuden jälkeisen harmaan ilmapiirin.

Palautumista tukevia aineksia voi ottaa koulutyöhön, esimerkiksi keskustelua voimavaroista ja niiden vahvistamisesta, elämästä ja kuolemasta, työn ja levon jaksottamisesta, harrastusten tärkeydestä. Keskusteluiden tulisi olla konkreettisia, oppilaiden arkea koskettavia.

Jälkihoidon toteuttaminen

Jälkihoidon toteuttamisesta vastaa kriisiryhmä yhdessä julkisen terveydenhuollon/työterveyshuollon kanssa.

Jälkihoidon toteuttamisessa on keskeistä eri tukimuotojen helppo saatavuus jopa ylimääräistä hoitohenkilöstöä koulutiloihin sijoittaen eli ns. matalan kynnyksen hoidot. Kouluhenkilöstö on tuen toteuttamisessa aktiivisesti mukana.